МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота магістра

на тему **ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ А. СВЕРДРУП-ТІҐЕСОН "BUZZ, STING, BITE: WHY WE NEED INSECTS" ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0354-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Мірошниченко Наіна Михайлівна

Керівник к.ф.н., доц. Бережна М. В.

Рецензент к. ф. н., доц. Запольських С. П.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри_____
_____
«___»_____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
Мірошниченко Наіни Михайлівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) Засоби створення та відтворення комічного ефекту в науково-популярному тексті (на матеріалі книги А. Свердруп-Тіґесон "Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects" та її перекладу українською мовою)
Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Бережна Маргарита Василівна, к.ф.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «20» березня 2025 року № 425-с
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 01.12.2025 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту)
теоретичні засади вивчення засобів створення комічного ефекту; особливості використання семасіологічних виражальних засобів в тексті науково-популярного стилю; особливості використання семасіологічних стилістичних прийомів в тексті науково-популярного стилю; перекладацькі трансформації як інструмент забезпечення адекватності перекладу.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) проаналізувати теоретичні джерела; 2) дослідити особливості використання засобів створення комічного ефекту в науково-популярному тексті; 3) дослідити особливості перекладу засобів створення комічного ефекту в науково-популярному тексті; 4) систематизувати вибірку прикладів та оцінити адекватність їх перекладу

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Бережна М. В., к.ф.н., доцент	09.06.2025	09.06.2025
Розділ 1	Бережна М. В., к.ф.н., доцент	04.09.2025	04.09.2025
Розділ 2	Бережна М. В., к.ф.н., доцент	03.10.2025	03.10.2025
Висновки	Бережна М. В., к.ф.н., доцент	31.10.2025	31.10.2025

6. Дата видачі завдання 02.06.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий - квітень 2025	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2025	виконано
3.	Написання вступу	червень 2025	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	вересень 2025	виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2025	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2025	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2025	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад - грудень 2025	виконано
9.	Захист	грудень 2025	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ Н. М. Мірошниченко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ М. В. Бережна
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер __ __Г. О. Хацер__

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 55 стор., 70 джерел, 1 додаток.

Об'єктом дослідження є засоби створення комічного ефекту в науково-популярних текстах.

Мета роботи: виявити способи відтворення комічного ефекту в українському перекладі книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects* та оцінити адекватність використаних перекладацьких стратегій.

Теоретико-методологічні засади ґрунтуються на класифікаціях форм і засобів створення комічного ефекту (Т. Стоянова, О. Калита, Н. Кочукова, С. Баранова, М. Воробйова, О. Карпенко, К. Просіна, Д. Хортюк, А. Трофименко та ін.) та способах їх відтворення в перекладі (В. Куліш, О. Гарах, А. Холостенко, Д. Делабастіта, А. Тарасюк, І. Пилипенко та ін.).

Отримані результати засвідчили велике розмаїття форм і засобів комічного в науково-популярних текстах. Форми комічного включають гумор, сатиру, іронію та сарказм, гротеск. Запропонована система стилістичних прийомів (оксиморон, гра слів) і виражальних засобів (персоніфікація, епітети, літота, мейозис, гіпербола, метафора, антономазія, перифраз) полегшує їх ідентифікацію та вибір перекладацької стратегії. Найпродуктивнішим засобом створення комічного ефекту стало змішання наукового й розмовного стилів. Найчастіше використовувалися: персоніфікація, епітети, авторські аналогії, гротеск, іронія та оксиморон. Серед перекладацьких трансформацій домінували: заміна, перестановка, модуляція та наближений переклад. Аналіз показав, що вибір способу перекладу визначається ступенем міжмовної асиметрії та специфікою тексту.

Ключові слова: *засіб створення комічного ефекту, науково-популярний текст, доместикація, виражальний засіб, стилістичний прийом, змішання стилів, авторська аналогія, персоніфікація*

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ І ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ 6

1.1 Історія дослідження гумору 7

1.2 Види форм і засобів створення комічного 9

1.3 Особливості науково-популярного стилю 14

1.4 Використання гумору в науково-популярному тексті 17

1.5 Відтворення в перекладі засобів створення комічного ефекту 19

1.6 Перекладацькі труднощі та помилки при перекладі засобів створення комічного 23

РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАД ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ В КНИЗІ А. СВЕРДРУП-ТІҐЕСОН BUZZ, STING, BITE: WHY WE NEED INSECTS **Помилка! Не вказано ім'я закладки.**

2.1 Особливості перекладу семасіологічних виражальних засобів 27

2.2 Особливості перекладу семасіологічних стилістичних прийомів 43

ВИСНОВКИ 51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 56

ДОДАТОК А 64

ВСТУП

Тексти науково-популярного стилю мають ширшу цільову аудиторію, ніж власне наукові тексти, адже для їх прочитання зовсім не обов’язкова наявність відповідних компетенцій у реципієнта. Відповідно, більше коло читачів може ознайомитися із матеріалом, що зумовлює популярність літератури цього стилю. Останнім часом автори нон-фікшн текстів часто доповнюють їх жартами, адже так матеріал легше засвоюється, наукова інформація подається в зрозумілішій формі, а гумор ще більше індивідуалізує текст та викликає у читачів позитивні емоції [Бережна, Мірошниченко, Андрєєва 2025, с. 14-16]. Зазначене зумовлює **актуальність** роботи, адже з кожним роком збільшується запит на такі типи текстів, і відповідно попит на такий вид перекладу.

Переклад засобів створення комічного ефекту в текстах різних стилів досліджували такі українські науковці, як Т. Стоянова, О. Карпенко, Д. Хортюк, О. Калита, Н. Кочукова, С. Баранова, М. Воробйова, Л. Кирилова, К. Просіна, А. Трофименко, О. Коржовська, А. Зернецька, В. Дубенков та ін. Втім, тема створення та відтворення гумористичного ефекту в науково-популярних текстах залишається порівняно мало дослідженою, що зумовлює вибір теми та матеріалу цієї роботи.

Наукова новизна роботи полягає в проведенні власного дослідження особливостей засобів створення і відтворення комічного в нон-фікшн тексті.

Об’єктом роботи є засоби створення комічного ефекту в науково-популярних текстах.

Предметом дослідження є особливості відтворення гумористичних елементів в українському перекладі книги А. Свердруп-Тігесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects*.

Мета дослідження: виявити способи відтворення комічного ефекту в українському перекладі книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects* та оцінити адекватність використаних перекладацьких стратегій.

Завдання роботи:

1) визначити засоби створення комічного ефекту;

2) проаналізувати специфіку науково-популярного стилю, зокрема використання в ньому стилістичних засобів;

3) встановити продуктивні перекладацькі трансформації для передачі засобів створення комічного в досліджуваному науково-популярному тексті;

4) виявити основні проблеми, що виникають при перекладі досліджуваних одиниць.

Матеріал дослідження: англомовний текст книги Анне Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects* та його переклад українською мовою, виконаний І. Бодак.

Методи дослідження: описовий, порівняльний, метод контекстуального та стилістичного аналізу, метод репрезентативної випадкової вибірки, метод статистичної обробки результатів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості подальшого використання поданої інформації для навчання студентів-перекладачів або для глибшого дослідження особливостей перекладу науково-популярних текстів.

Робота пройшла **апробацію**:

1. Основні положення були представлені на IX Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем» (25 листопада, 2024 р., Горлівський інститут іноземних мов, м. Дніпро), а також висвітлені у публікації «Засоби створення та відтворення комічного ефекту в науково-популярному тексті (на матеріалі книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects*)».

2. В 2025 році в збірнику наукових праць «Нова філологія» № 98 було опубліковано статтю «Гумор у науково-популярному дискурсі: способи

створення і перекладу (на матеріалі книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite*)» за авторством Бережної М. В., Мірошниченко Н. М. і Андрєєвої І. О.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та 1 додатку.

У вступі подано загальну інформацію про роботу, її актуальність, об’єкт, предмет, матеріал і мету дослідження, завдання, методи, наукову та практичну значущість, структуру дослідження, наукову новизну та апробацію результатів.

У першому розділі розглянуті класифікації форм і засобів створення комічного ефекту, особливості науково-популярного стилю, особливості використання засобів створення комічного ефекту в нон-фікшн текстах і способи їх відтворення, а також можливі перекладацькі помилки.

У другому розділі міститься детальний аналіз способів перекладу засобів створення комічного ефекту у досліджуваному матеріалі.

У висновках подано результати дослідження.

У додатках наведено 150 засобів створення комічного ефекту з аналізованого англомовного тексту разом з засобами їх відтворення в перекладі і контекстом.

Загальна кількість сторінок – 55, кількість використаних джерел – 70, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ І ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ

Гумор завжди відігравав важливу роль в житті людей. Це складне інтернаціональне явище, давно знайоме людству [Фєдосєєв 2012, с. 206]. Елементи комічного присутні повсюдно: в реальному житті, культурі, мистецтві, іноді навіть в текстах політичних виступів. Саме тому дослідження способів відтворення жартів при перекладі є важливим завданням для перекладача, адже необхідно вміти їх адекватно відтворювати засобами цільової мови.

Окрему перекладацьку проблему являє собою таке явище, як «національний гумор», тобто різновид гумору, що буде найбільш зрозумілим і смішним саме для представників конкретної культури. На формування національного гумору впливають різні фактори, такі як історія певної країни, її багаторічна культура, особливості розвитку та ін. Національно-специфічний гумор становить окрему перекладацьку проблему, адже неможливо адекватно перекласти текст такого штибу без врахування його особливостей [Баранова, Трофименко 2019, с. 63].

Засоби створення комічного – це художні прийоми, що використовуються для досягнення комічного ефекту. Попри таке просте визначення, сам по собі комізм – доволі неоднозначне явище. Існує величезна кількість думок стосовно того, що саме вважати комічним, якими є його форми й засоби створення комічного ефекту [Бережна, Мірошниченко, Андрєєва 2025, с. 17].

Традиційно вважають, що є такі основні форми комічного, як: гумор, сатира, іронія і сарказм, і хоча деякі дослідники мають інший погляд на таку класифікацію, вона є найбільш відомою і загальноприйнятою [Блинова, Зернецька 2021, с. 36]. Ситуація значно складніша коли розглядаємо засоби

створення комічного, адже самих засобів багато, отже і думок стосовно їх класифікації набагато більше. В цій науковій роботі було прийнято рішення приділити особливу увагу стилістичним прийомам і виражальним засобам у зв'язку з особливостями досліджуваного науково-популярного стилю та неуникного використання цих засобів при перекладі. Як продемонструвало дослідження, в науково-популярному тексті комічний ефект може досягатися шляхом використання персоніфікацій, авторських аналогій, гри слів і поєднання стилів.

1.1 Історія дослідження гумору

Таке явище як гумор цікавить людство вже не перше тисячоліття. Історія дослідження цього явища сягає давніх-давен. Платон, наприклад, зауважував, що сміх перемагає раціональність, самовладання. Зокрема, в «Республіці», що датується 388-мим роком до нашої ери, він зазначив, що в ситуаціях, коли певний індивід дозволяє собі сміятися, це викликає в нього сильну тілесну реакцію. На додачу, Платон вважав, що сам сміх має негативний підтекст; в «Філебі» було зазначено, що коли одна людина висміює іншу, вона починає відчувати себе кращою й отримує задоволення від власної переваги, і це недобре. Цікавим є той факт, що Платон настільки серйозно ставився до гумору, що вважав за необхідне встановлювати контроль над жартами, адже вони могли бути використані задля критики або висміювання політиків та інших видатних особистостей, а також праць (що стосувалось філософії, літератури, науки та інших галузей) [Жугай 2021, с. 137].

Точно визначити, а що ж саме є гумором, було складно і в ті давні часи. Якщо Платон робив акцент на двоїстій природі гумору як такого, то Цицерон, наприклад, зазначав, що при використанні гумору необхідно бути поміркованим. Аристотель своєю чергою ввів відому і в наш час фразу про те, люди – єдині істоти, здатні сміятися. Можна зауважити, що в трьох

вищезазначених особистостей були різні підходи до поняття «гумор»: Цицерон розглядав гумор з точки зору риторики (власне, саме він і був тією людиною, яка почала використовувати гумор в політиці, і гумор набув нової функції - функції впливу на маси); Аристотель і Платон мали ширші погляди [Комарніцька 2025, с. 79].

Томас Гоббс, відомий англійський філософ, зауважував, що комічний ефект досягається за рахунок зверхності щодо певних явищ, суб'єктів чи об'єктів.

Анрі Бергсон, французький філософ вважав гумор своєрідним засобом поведінкової корекції, що застосовується для виправлення недоліків виховання. Ця позиція знайшла своє відображення в соціолінгвістиці; цю концепцію можна зустріти, коли мова йде про різноманітні стосунки між мовцями. Що цікаво, з точки зору цієї дисципліни гумор може ставати засобом встановлення контакту між індивідами, а не лише позначати зверхнє ставлення [Роєнко 2020, с. 61].

Шотландець Френсіс Хатчесон у своїй праці *Reflections Upon Laughter* писав, що людей не раз висміювали настільки, що вони позбувалися тих вад, яких не зміг виправити навіть священик [Shoemaker 2024, с. 430]. Таким чином, він також підкреслював виховну функцію гумору, зауважуючи, що висміювання, хоч і має негативну конотацію, проте може мати позитивний ефект з точки зору виправлення поведінки.

Німецький філософ Артур Шопенгауер вбачав тісний взаємозв'язок між сміхом і когнітивним дисонансом. Таким чином, гумористичний ефект досягається за рахунок наявності невідповідності між фантазіями і реальною картиною світу [Столяр 2020, с. 208].

Іммануїл Кант, як і Шопенгауер, схилявся до того, що гумор базується на принципі інконгруентності. В цій теорії сміх визначається як реакція на розпізнання невідповідності — момент, коли людська свідомість намагається узгодити неочікувані елементи. Кант виклав свою теорію сміху у праці *Critique of Judgment*. Він сприймав гумор як явище, що виникає тоді, коли

щось, що спершу сприймається як серйозне, а в результаті виявляється незначним або безглуздим [Jose, Zacharias 2025, с. 6].

Зиґмунд Фройд зазначав, що дотепи проявляються при свідомому використанні таких виразів, коштом яких мовець витримує зовнішню критику. В таких випадках треба не тільки мати обширний словниковий запас, але і вміти зв'язно мислити задля створення майстерних жартів [Шиделко, Березка 2025, с. 316]. Фройд також розглядав гумор як механізм подолання соціальної напруги [Sultonova 2025, с. 1733]. Він вважав, що за допомогою гумору людська психіка простіше долає переживання; коли людина опиняється в ситуації, яка неминуче призводить до негативних емоцій, вона часто жартує, і це полегшує її душевний біль [Valeri 2025, с. 8].

Як бачимо, існує велика кількість різноманітних концепцій комічного, деякі з них налічують більше двох тисяч років, однак, незважаючи на всі спроби систематизувати гумористичні прийоми та засоби, єдиної класифікації досі не існує.

1.2 Види форм і засобів створення комічного

Дослідники, які займаються теорією комічного, сходяться на тому, що комічне засновується на певній невідповідності, що може проявлятися або через окремі риси об’єкта насмішки, або, якщо висміюється суб’єкт, то через його безпосередню реакцію [Бережна, Мірошниченко, Андрєєва 2025, с. 17]. Суть різних теорій полягає в тому, що сміхова реакція суб’єкта залежить від відчуття переваги над кимось чи чимось, що в комізмі сплітаються злість і радість, а також що сміх є способом позбавлення від внутрішньої напруги. Це стосується і теорії Жана Поля, що вважав комічне «виверненням високого навиворіт», і Зіґмунда Фройда з його теорією несподіваного, а також Фрідріха Ніцше з теорією розвіювання ілюзії.

Попри значну кількість концепцій комічного, тлумачення цього поняття досі є неоднозначним, оскільки кожна теорія зосереджена тільки на одному конкретному виді комічного, проте не на комічному в цілому. Науковці переважно виокремлюють два типи комізму залежно від емоційного складника: простий та складний. Простий підвид комізму характеризується нейтральністю і відносною поверховістю. В цьому випадку розпізнати комізм не є проблемою, тут нічого не критикується, він не має оцінки, тож ретельний аналіз не потрібен. Другий же підвид комізму, складний, відрізняється від попереднього тим, що потребує аналізу та спонукає до розмірковувань; він має оцінювальний компонент, заснований на загальноприйнятих цінностях та ідеалах. До цього виду комізму, як правило, відносять гумор, сатиру, іронію.

Необхідно також приділяти увагу тому факту, що комічне буває як універсальним, так і національно-специфічним. Універсальний вид комізму спільний для всього людства, а національний гумор прив'язаний до культури певної нації. Національні особливості в цьому контексті є дуже важливими, адже прослідковується взаємозалежність між культурними традиціями певної народності та сприйняттям гумористичного. Забезпечення адекватності перекладу такого гумору є непростим завданням, бо такі тексти часто містять лінгвокультурні лакуни, у зв'язку з чим перекладачу треба наводити додаткові пояснення чи застосовувати компенсаторні прийоми.

На додачу, традиційно виділяють ще такі два типи комізму: ситуативний і мовний. Останній проявляється за рахунок вживання засобів певної мови, а ситуативний, своєю чергою, досягається шляхом співставлення існуючої, неідеальної реальності та її «відполірованої», вдосконаленої версії [Бережна, Мірошниченко, Андрєєва 2025, с. 17]. В текстах ці два комізми взаємодіють між собою [Калита 2015, с. 54-56].

Вважають, що є чотири основні форми комічного, а саме: власне гумор, іронія, сатира і сарказм. Гумор (лат. hūmor – «волога» або «тілесна рідина», що походить від стародавнього вірування про існування чотирьох рідин в тілі людини, що відповідають чотирьом типам темпераменту) є видом комічного,

в якому прослідковується позитивне ставлення до суб’єкта чи явища, чим він і відрізняється від трьох інших форм комічного. Можна сказати, що гумор – «добра насмішка» [Баранова, Трофименко 2019, с. 63].

Гумор може проявлятися наступним чином: 1) смішні неологізми; 2) використання в одному тексті мовних елементів різних рівнів, що належать до різних стилів, та інші прояви «поєднання непоєднуваного»; 3) несподіванки, що мають відношення до персонажів, поворотів сюжету і т.д., і викликають сміх [Савіна 2019, с. 59]. Гумор відрізняється від інших форм комічного тим, що його метою є не ліквідація певного явища, а навпаки, його покращення [Блинова, Зернецька 2021, с. 38].

Іронія є наступною формою комічного. Її особливістю є те, що за маскою доброзичливого ставлення приховується зла насмішка. В іронії вже демонструється зверхність до явища чи суб’єкта, вона вже є образливою. В той час як в гуморі немає приниження, іронія підкреслює, що явищу не вистачає приписаних йому якостей чи властивостей. Через це в іронії недоліки явища або предмета насмішки виглядають гостріше, що провокує зверхнє до нього ставлення [Хортюк 2020, с. 48-49]. На рівні стилістики іронія проявляється у використанні слів чи словосполучень у значенні, протилежному словниковому значенню, коли за нібито позитивною конотацією насправді прихована негативна.

Сатира є гострим знущанням з суб’єкта насмішки чи явища, увага акцентується на значних мінусах висміюваного. На відміну від гумору та іронії, в сатирі немає позитивного ставлення до явища, метою сатири є протиставлення існуючому явищу певного ідеалу, необхідність викрити й засудити недоліки, а, можливо, і повністю його заперечити.

Сарказм є останньою, четвертою формою комічного, апогеєм негативного ставлення до явища, найбільш їдким висміюванням. Його мета – знущання з суб’єкта чи явища, сповнене не просто глузливістю чи зверхністю, а справжньою ненавистю. В сарказмі немає імпліцитного значення, він виражається прямо [Просіна 2019, с. 82].

Існує велика кількість мовних засобів створення комічного, які в працях лінгвістів досі не отримали системного вивчення, через що дослідження мовних засобів створення комізму і досі є актуальним [Савіна 2019, с. 60].

Окремо можна виділити такий комічний прийом як гротеск, що досягається внаслідок очевидного перебільшення або є применшення певного явища або предмета, на зіставленні яскравих контрастів [Мірошниченко 2024а, с. 56]. Тут може поєднуватися реальне з фантастичним, жартівливе з кошмарним, високе і низьке; буденне може співіснувати з піднесеним, і це викликатиме усмішку. Окремо виділяють ситуації, коли гротеск досягається шляхом невідповідності ситуації та мовленнєвого стилю [Мірошниченко 2025, с. 87]. Гротеск може проявлятися по-різному. Це може бути карикатурне спотворення, навмисне сильне перебільшення, перенесення трагічного чи серйозного в смішне. Гротеск завжди вміщає карикатурність, навмисне перебільшення [Дубенков, Коржовська 2015, с. 35].

Одним з відомих комічних прийомів є пародія, що полягає в наслідуванні певного явища з елементом комізму. До рис пародії належать: власне наслідування, гумористичний компонент, критичність. Пародія може бути суто жартівливою (позитивною щодо пародійованого) чи сатиричною (гостра критика) [Кирилова 2015, с. 99].

Комічний ефект також досягається за допомогою різноманітних стилістичних прийомів та виражальних засобів. Семасіологічні виражальні засоби є фігурами заміщення, а семасіологічні стилістичні прийоми – фігурами поєднання. До фігур заміщення належать два типи фігур: кількості і якості. До першої категорії належать мейозис, літота та гіпербола; до другої – епітет, метафора, персоніфікація, антономазія, іронія, перифраз, дисфемізм та евфемізм.

Мейозис – стилістична фігура, протилежна до гіперболи, яка полягає в спеціальному применшуванні властивостей явища чи певного об’єкта [Воробйова 2014, с. 43].

Літота – стилістична фігура, суть якої теж полягає в применшуванні властивостей об’єкта чи явища. Багато дослідників ототожнюють мейозис і літоту, проте між ними є суттєва відмінність: у літоті обов’язково вживається частка *not* в комбінації зі словами, що мають негативну конотацію або ж заперечні префікси (напр., *not without*). Літота за формою є заперечною, проте за значенням – стверджувальною [Воробйова 2014, с. 44].

Гіпербола – троп, що полягає в сильному перебільшенні якостей чи властивостей певного явища. Може досягатися внаслідок використання різних частин мови: іменниками, прислівниками та числівниками [Пашко, Рябокінь 2022, с. 235].

Епітет – троп, що полягає в означенні явища чи предмета, що певним чином характеризує це явище або предмет. Зазвичай виражається прикметником.

Метафора – приховане порівняння, що досягається шляхом використання назви певного предмету чи явища замість назви іншого предмета чи явища, й відбувається шляхом асоціації через схожість порівнюваного [Воробйова 2014, с. 45].

Персоніфікація – троп, за допомогою якого явища природи чи суб’єкти наділяються рисами, притаманними людям [Мірошниченко 2024б, с. 135].

Антономазія буває прямою і непрямою. Пряма антономазія полягає у використанні імені власного на позначення особи, у якої є спільні властивості з оригінальним носієм імені власного. У непрямій антономазії використовуються прикметники або іменники, які характеризують позначуваного суб’єкта. На основі непрямої антономазії утворюються (ситуативні) прізвиська.

Перифраз полягає у найменуванні явища, предмета чи суб’єкта шляхом використання їх найяскравіших властивостей, характеристик чи ознак. До різновидів перифраза належать евфемізм та дисфемізм. Дисфемізм – троп, за якого певна істота або явище отримують принизливе, грубе найменування задля демонстрації зневаги і зверхності до них. Евфемізм – протилежність

дисфемізму. В евфемізмі грубість замінюється ввічливими словами [Воробйова 2014, с. 44-45].

До фігур поєднання належать гра слів та оксиморон. Гра слів є одним із найпопулярніших прийомів комічного та досягається шляхом залучення різноманітних частин або форм слів, можливо, словосполучень, навіть фразеологізмів для того, щоб утворений вираз викликав сміх за рахунок особливої організації стилістичних, фонетичних чи семантичних явищ. Комічний ефект виникає внаслідок зіставлення та переосмислення слів, які мають подібне або однакове звучання, проте мають різні значення [Бережна, Мірошниченко, Андрєєва 2025, с. 17]. Гра слів може бути заснована на омонімії, паронімії, а також багатозначності [Жилін 2016, с. 91]. Одним з різновидів гри слів є каламбур - жарт, що виникає в ситуації, коли певна звукова послідовність (слово, як приклад) має декілька значень, при цьому саме через звукову подібність виникає взаємозв’язок між значеннями, через що досягається комічний ефект [Karpenko, Neklesova 2025, с. 20].

Оксиморон – троп, в якому поєднується непоєднуване, через що виникає парадокс і таким чином досягається комічний ефект [Воробйова 2014, с. 47-48].

Таким чином, існує велика кількість засобів створення комічного ефекту, що стосується і чотирьох основних форм комічного, і різноманітних стилістичних засобів, що викликають сміх. Комічний ефект в більшості з цих випадків досягається шляхом співставлення реальності і уявлень, що, відповідно, суттєво відрізняються між собою [Содель 2018, с. 158].

1.3 Особливості науково-популярного стилю

Твори жанру нон-фікшн набули популярності лише на початку минулого століття. Заведено вважати, що їх несподіваний злет був пов’язаний із відходом романів на другий план [Кривенко, Сітко 2022, с. 140]. Сам термін

«нон-фікшн» вперше ввів американський журналіст і письменник Трумен Капоте. В далекому 1965 році він опублікував власне розслідування вбивства цілої сім'ї у Канзасі. Як журналіст, він мав освітлювати факти й збирати свідчення, проте крім цього він ще й міркував стосовно мотивів поведінки тих людей, про яких він писав, що є характеристикою фікційного твору, адже він сам додумував, хто що відчував і чому робив ті чи інші дії. Іншими словами, він взяв реальну історію і подав її в художній формі. Він сам і назвав цю роботу «нон-фікшн романом». Ця робота так сподобалась аудиторії, що інші журналісти теж вирішили писати подібне [Мусій 2025, с. 55-56].

Згодом цей жанр зацікавив і науковців; вони стали проводити дослідження, націлене на визначення чіткої межі між нон-фікшном та фікшном. Деякі зазначили, що існують такі тексти, сюжет і герої яких є вигаданими, проте в них наявні реальні мотиви, від чого у реципієнта складається враження документальності, реальності [Wang 2024, с. 2].

Визначення науково-популярного тексту можна сформулювати таким чином - це літературний текст, що базується на реальних подіях, фактах, документах, відкриттях; розповідає про реальні об’єкти та суб’єкти тощо із використанням експресивних засобів, при цьому зберігаючи достовірність досліджуваного [Зелінська 2016, с. 106-107].

Як відомо, науковий і науково-популярний стилі суттєво відрізняються один від одного. Першою відмінністю є те, що цільовою аудиторією суто наукових текстів є власне реципієнти з відповідною освітою, компетентні в конкретній галузі, в той час, як науково-популярні тексти пишуть для широкого загалу; для їхнього читання спеціальні знання не потрібні.

Якщо проводити паралелі з художньою літературою, то такі твори мають на меті, перш за все, естетичний і духовний, моральний розвиток; нехудожня ж література - засвоєння інформації. Особливістю жанру нон-фікшн є те, що такі книги поєднують в собі пізнавальну й естетичну функції водночас [Кондратюк 2019, с. 249-250].

Н. М. Абабілова, доцент кафедри англійської філології та перекладу Чорноморського національного університету імені Петра Могили, виділила такі характеристики досліджуваного жанру:

1) Достовірність (правдивість наданої інформації);

2) Об’єктивність (відсутність демонстрації особистого ставлення);

3) Аналітичність (можлива наявність аналізу досліджуваних явищ, об’єктів чи суб’єктів тощо);

4) Інформативність (передача знань);

5) Соціальна значущість (має на меті не тільки емоційно залучити реципієнта, а й підштовхнути його до певних дій);

6) Художність (можливий варіант, але не обов’язковий) [Абабілова 2024, с. 4].

Текст жанру нон-фікшн має бути написаний і, відповідно, перекладений зрозумілою для пересічної людини мовою. Він має бути цікавим, можливе також залучення розважальних засобів, що може бути зроблене шляхом використання гумору. В текстах такого штибу також зустрічаються лінгвістичні та стилістичні прийоми і засоби [Бережна, Мірошниченко, Андрєєва 2025, с. 17]. Мова науково-популярних текстів наближена до літературної, при цьому складних вузькоспеціалізованих термінів тут значно менше, ніж в суто наукових текстах. Спеціалізовані терміни можуть подаватися в спрощеній формі або детально пояснюватись шляхом використання авторських аналогій, тлумачень, а також порівнянь.

Науково-популярні тексти мають на меті спрощення складної інформації для сприйняття реципієнтом. Для цього необхідно максимально відійти від абстрактних понять і подати інформацію в тій формі, що є загальнозрозумілою; стиль при цьому часто наближається до розмовного. В результаті така література передбачає поєднання розважальності і науковості; до першого відносяться засоби створення комічного, що наближує нон-фікшн текст до тексту художнього. Таким чином, для написання науково-популярного тексту недостатньо мати тільки спеціалізовані знання у

досліджуваній дисципліні, необхідно мати талант і навички, щоб представити інформацію так, щоб вона миттєво зацікавила і емоційна залучила реципієнта; перекладач, своєю чергою, має не тільки передати сенс написаного, а й відтворити всі засоби в належній формі зі збереженням експресивності [Четверікова 2016, с. 178-180].

Загалом, жанр нон-фікшн наразі є недостатньо дослідженим і в практичному, і в науковому аспектах, через що є переклад таких текстів є непростим. Перекладати науково-популярні тексти в багатьох випадках складніше, ніж власне наукові, адже науково-популярний матеріал вміщає більше когнітивної інформації. Окрему складність складає те, що цей жанр є дуже різноплановим: тут наявна комбінація точності й достовірності (що притаманне науковому стилю), близькості до читача, своєрідної журналістської доступності та власного досвіду [Ababilova 2024, с. 212]. До того ж необхідно адекватно передати всі стилістичні засоби (зокрема ті, що створюють комічний ефект), що є однозначно непростим завданням.

1.4 Використання гумору в науково-популярному тексті

Гумор можна зустріти в усіх сферах нашого життя, включно з медіапродуктами [Xiaorui, Amirdabbaghian 2024, с. 75]. Насправді якщо вести мову саме про україномовні науково-популярні тексти, в них не так вже і часто можна побачити засоби створення комічного ефекту. Існує думка, що ця комбінація жартівливого тону й нон-фікшн тексту не була популярною, оскільки жарти підривали репутацію автора тексту як дослідника і псували враження від наданої інформації через «несерйозність» написаного [Юферева 2024, с. 41]. Останнім же часом на літературному ринку з’являється більше нон-фікшн текстів з елементами комізму, оскільки вони мають попит у читачів. Засоби створення комічного, такі як гра слів, оксиморони й парадокси

створюють комфортну для читача атмосферу, адже вони виконують розважальну функцію [Колегаєва 2025, с. 156]. На додачу, жарти дають можливість авторам порушувати суперечливі або серйозні теми, при цьому уникаючи надміру «серйозного» тону [Shifman, Levy, Thelwall 2014, с. 728].

Необхідно зазначити, що гумор - це не літературна форма; це елемент, який можна додавати до будь-якого жанру літератури, де це буде доречно [Kao 2001, с. 393]. Як вже було зазначено, науково-популярні тексти теж можуть містити елементи комізму. Відповідно, ці тексти мають ознаки художності, реалізовані через використання різних стилістичних засобів, за допомогою яких й досягається комічний ефект. Комічні тексти бувають власне гумористичними, іронічними та сатиричними, при цьому чіткої відмежованості між ними немає, види комічного можуть переплітатися один з одним. Зауважуємо, що існують власне комічні тексти, зміст яких повністю націлений на створення комічного ефекту, а є тексти лише з елементами комізму, що відповідно містять елементи комічного, проте суто комічними їх класифікувати не можна. До цього типу і належать науково-популярні тексти, адже комічний компонент, за його наявності, обов’язково має поєднуватися з науковим [Калита 2015, с. 56].

Комічний ефект в науково-популярних текстах може досягатися за допомогою різних прийомів. До прикладу, в науково-популярному тексті можуть бути наявні:

1) засоби, націлені на досягнення зближення з читачем, наприклад, слова, що належать до розмовного стилю, гумористичні прийоми, реальні приклади, зрозумілі кожному;

2) цитати з художньої літератури, особливо, з найбільш відомих творів, що в цьому випадку викликають сміх;

3) поєднання непоєднуваних мовних засобів, що має на меті або введення іронічного підтексту, або досягнення ефекту несподіванки [Четверікова 2016, с. 180].

Важливо зазначити, що науковці сходяться на тому, що найчастіше в науково-популярних текстах поєднуються елементи саме наукового і розмовного стилів, значно рідше спостерігаються елемент художнього й офіційно-ділового стилів. Науково-популярні тексти все частіше починають містити велику кількість розмовної лексики, адже це завжди посилює цікавість і підвищує емоційну залученість до матеріалу через актуальність і близькість до читача, а ще часто викликає сміх [Кочукова 2024, с. 120]. Окрім цього, гумор є надзвичайно потужним об'єднуючим інструментом, здатним не тільки відобразити культурні цінності певного народу, а й об'єднати реципієнтів, які будуть захоплюватися цими книгами та популяризувати їх серед своїх друзів та знайомих [Mohebbi 2023, с. 1].

Окремим способом досягнення комічного ефекту можуть слугувати авторські аналогії, тобто прийом, за допомогою якого певні предмети, суб'єкти чи явища пов'язують між собою шляхом порівнянь, основою яких є певні спільні ознаки у позначуваних явищ [Мірошниченко 2024б, с. 135]. Подібні аналогії можуть викликати сміх внаслідок ефекту несподіваності. Крім цього, використання аналогій уможливлює спрощення складного для пересічної людини матеріалу [Венгринюк 2025, с. 214]. Таким чином, читач і зрозуміє інформацію, і посміється, ще й краще запам'ятає написане.

Безумовно, комічний ефект також досягається і за допомогою прийомів, перерахованих в підрозділі 1.1.

1.5 Відтворення в перекладі засобів створення комічного ефекту

Адекватність перекладу (в тому числі засобів створення комічного) є ключовим аспектом оцінювання якості виконаного перекладу. Раніше весь фокус уваги був направлений на досягнення лінгвістичної еквіваленції (першою чергою оцінювали відповідність вихідному повідомленню і точність перекладу). В ті часи замість різноманітних трансформацій в процесі роботи

надавали перевагу «буквальності» перекладу. Пізніше ж від цього рішення вирішили відійти через його обмеженість; неврахування культурних і контекстуальних особливостей почали критикувати [Doan 2025, с. 129].

Досягнення адекватності перекладу є неможливим без усвідомлення послідовності дій, які повинен здійснювати перекладач, особливо коли йдеться про таку складну категорію, як комічне. Ці дії разом формують перекладацьку стратегію — усталений алгоритм конкретних кроків, спрямованих на досягнення адекватного перекладу певного тексту [Хортюк 2020, с. 48].

Для адекватного перекладу гумору необхідно не тільки знати мови оригіналу і перекладу на високому рівні, а ще й культурні особливості й відмінності. Ба більше, необхідно мати талант, щоб передати оригінальний жарт в перекладі так, щоб реципієнт щонайменше всміхнувся; для цього необхідно вміти підбирати відповідні слова і надавати їм відповідної форми [Kao 2001, с. 393].

Якщо ж мова йде саме про написаний текст, ситуація ще більше ускладнюється. Наприклад, якщо це очний виступ, в людини набагато більший арсенал прийомів, здатних викликати сміх. Сюди можна віднести жести, погляд, інтонації, фото- або відеоматеріали і т.д. Відповідно, перекладачеві теж необхідно передавати все це в перекладі, і це непросто, проте шансів досягти відповідної емоційної реакції від аудиторії набагато більше. В літературі кількість таких прийомів обмежена, і якщо існують суттєві культурні відмінності, або ж лексичними засобами цільової мови неможливо повною мірою відтворити оригінальний жарт, в перекладача виникають серйозні проблеми.

Для розв’язання стилістичних перекладацьких проблем, що виникають при перекладі гумору в науково-популярному тексті, треба приділяти особливу увагу таким ключовим компонентам, як: власне стилістичним засобам, реєстру та тональності (емоційному забарвленню, авторському голосу тощо), культурним особливостям, прихованим сенсам та жанровим

особливостям [Egamberdiyeva, Abdug‘aniyeva 2025, с. 117]. Необхідно завжди враховувати той факт, що жарти відображають норми та особливості певної культури, при цьому гумор, що вважається цілком прийнятним в культурі оригіналу може бути образливим в мові перекладу. Через це перекладачеві потрібно завжди враховувати лінгвокультурну специфіку як вихідного, так і цільового текстів і за необхідності трансформувати текст [Баранова, Веремієнко 2025, с. 195].

Ідеальним варіантом перекладу, звичайно, є наближений переклад, тобто максимальне відтворення мовних одиниць оригіналу в мові перекладу, в тому числі засобів створення гумористичного ефекту. На практиці він використовується нечасто, особливо у випадку з англо-українським перекладом, адже ці мови сильно відрізняються одна від одної, тож забезпечити адекватний переклад таким способом важко [Куліш, Гарах 2020, с. 67].

Існують такі відомі перекладацькі стратегії, як доместикація і форенізація. Доместикація націлена на адаптування оригінального тексту до культурних особливостей цільової мови, що зазвичай робиться задля забезпечення зрозумілості написаного для аудиторії. Форенізація, відповідно, зберігає культурні особливості тексту вихідної мови, що є добре з точки зору відповідності оригіналу, проте в такому випадку інформація може бути незрозумілою для реципієнта [Tolibjonova 2025, с. 201].

Адекватність перекладу визначається відповідністю перекладеного тексту оригінальному, включно з виражальними засобами. В більшості випадків дослівний переклад, особливо елементів комічного, буде неадекватним, через що виникає необхідність у використанні перекладацьких трансформацій [Стоянова, Черненко 2020, с. 405].

Перекладацька трансформація – це такий спосіб перекладу, за якого перекладач змінює структуру або значення окремих елементів тексту оригіналу, уникаючи дослівного (паралельного) відтворення вихідної форми, при цьому основний сенс повідомлення зберігається [Холостенко 2025, с. 285].

Д. Делабастіта, науковець, що займається теорією перекладу комічного, виділив наступні продуктивні трансформації:

1) вилучення – перекладач не вбачає потреби у відтворенні комічного елементу при перекладі;

2) додавання – лінгвокультурні лакуни, що, відповідно, не мають еквівалентів в мові перекладу, можуть бути відтворені завдяки додаванню інформації, відсутньої в оригіналі;

3) заміна – певний оригінальний компонент замінюється іншим компонентом при перекладі; різновидом заміни є транспозиція – заміна однієї частини мови оригіналу іншою при перекладі;

4) компенсація – оригінальний прийом комічного замінюється іншим (компенсується) в перекладі [Delabastita, Grutman 2005, с. 30-34].

Існують й інші перекладацькі трансформації. Наприклад, перестановка – трансформація на рівні синтаксису, коли в перекладеному тексті відбуваються зміни в порядку слів чи словосполучень в реченні [Тарасюк, Пилипенко 2022, с. 267].

Трансформація генералізації полягає в заміні лексичних одиниць оригіналу лексичними одиницями цільової мови, які є ширшими за значенням [Бєлих 2025, с. 38].

Конкретизація є трансформацією, протилежною за суттю до генералізації. Під час конкретизації слово з ширшим значенням замінюється на більш конкретизоване при перекладі [Рак, Карпуша 2025, с. 24].

При використанні калькування структура словосполучення мови оригіналу запозичується й інтегрується в переклад, таким чином утворюються нові слова чи словоформи.

Модуляція є іншою перекладацькою трансформацією, за якої змінюється сама форма повідомлення шляхом зміни точки зору [Iordan 2021, с. 482].

При антонімічному перекладі відбувається заміна поняття мови оригіналу протилежним, сенс виразу при цьому не втрачається [Кириченко, Ступак 2016, с. 36].

Нерідко при суттєвих відмінностях мови оригіналу і перекладу використовується описовий переклад, за якого замість певної лексичної одиниці тексту оригіналу в тексті перекладу наводять її опис [Козачук 2023, с. 133].

До інших перекладацьких трансформацій належать трансплантація (вживання оригінальної одиниці в тексті перекладу), транскрипція (прийом, за якого звукова форма лексичних одиниць вихідної мови відтворюється засобами мови перекладу), транслітерація (передача графічної форми мовної одиниці оригіналу засобами цільової мови), об’єднання або членування речень, а також цілісна трансформація [Гудманян, Баклан 2020, с. 18].

Без перекладацьких трансформацій переклад гумору є неможливим. Так, зрідка трапляються випадки, коли жарт можна перекласти дослівно, і переклад при цьому буде адекватним. Проте в інших випадках вони їх використовують для адаптації оригінальних жартів до лінгвокультурних особливостей мови перекладу, водночас передаючи оригінальний стиль та емоційне забарвлення [Козак 2025, с. 316].

1.6 Перекладацькі труднощі та помилки при перекладі засобів створення комічного

Відтворення засобів створення комічного ефекту – непроста справа, адже в перекладі необхідно адекватно передати не тільки сенс вихідного повідомлення, а й комічний ефект. Якщо гумор є національно-специфічним, цей фактор додає ще більше складнощів перекладачу. При перекладі текстів з елементами комізму (включно з текстами науково-популярного стилю) необхідно приділяти особливу увагу стилістиці, адже важливі не тільки логіка і суть оригіналу, а й конкретні засоби створення комічного ефекту.

До основних помилок, що мають місце при перекладі таких текстів, належать:

1) неадекватна передача оригінального повідомлення;

2) несприйняття або неправильна інтерпретація комічного елементу перекладачем;

3) вилучення комічного елементу (з різних причин);

4) невдала зміна типу комічного елементу.

Як правило, перекладач допускає такі помилки через прагнення відтворити оригінальний текст засобами мови перекладу з урахуванням її культурних та лінгвістичних норм [Плещинська 2020, с. 606-607].

Особливу проблему становить переклад гри слів, адже через специфіку цього прийому його адекватний дослівний переклад майже неможливий. В таких випадках перекладачу залишається або компенсувати гру слів іншим засобом створення комічного ефекту, або створити власну гру слів засобами мови оригіналу, або, врешті-решт, вилучити цей прийом, що теж є перекладацькою помилкою [Гнєдкова, Карпенко 2021, с. 259]. Насправді в багатьох випадках перекласти гру слів можливо, проте варто відступитися від жорсткої еквіваленції, натомість надавши перевагу інтерпретаційній подібності [Sitjà Márquez 2024, с. 93].

При відтворенні елементів комічного важливо також пам’ятати про аспекти мовної варіативності (напр., діалекти), які можуть використовуватися в оригіналі та викликати сміх.

Необхідно не забувати про мету перекладу – у випадку з нон-фікшном гумор є лише розважальним елементом, що спрощує сприйняття інформації, проте головна мета такого тексту: донесення потрібної інформації до аудиторії.

Ще одна проблема перекладу виникає за неможливості передачі інформації внаслідок значних культурних відмінностей. Простіше кажучи, носії мови оригіналу розуміють та сприймають гумор, але при дослівному

перекладі, не адаптованому до потреб іншомовної аудиторії, комічний ефект не буде досягнуто [Popovici 2022, с. 16-17].

Окрему перекладацьку проблему становить переклад фразеологізмів і сленгу, що часто зустрічається при використанні засобів створення комічного ефекту в текстах нон-фікшн. Автор намагається зблизитися з читачем, при цьому використовуючи максимально релевантну лексику. Такі вирази можуть мати певний історичний контекст, символізм або відсилки до культури оригіналу, що можуть не мати відповідників або аналогів в культурі перекладу [Tulkinov 2025, с. 111]. Як наслідок, дослівний або наближений переклад - неможливий, адже не буде зрозумілим і смішним для реципієнта, тому перекладачеві потрібно компенсувати жарт (при цьому, зробити це вдало), або взагалі викинути цю частину з тексту перекладу, що, звичайно, буде перекладацькою помилкою [Hajiyeva 2025, с. 284].

Таким чином, більшість перекладацьких помилок пов’язана з сильною мовною і культурною асиметрією між мовою оригіналу та мовою перекладу [Muassomah, Yurisa, Hakim 2025, с. 243]. Основна складність полягає в тому, що перекладачеві в ідеалі треба одночасно зберегти оригінальний жарт (причому, не просто передати сенс і зробити так, щоб він був справді смішний, а і відтворити оригінальні засоби створення комічного ефекту) і забезпечити його зрозумілість [Es-sousy, EL Alaoui, Jalid 2024, с. 525]. Перекладацькі помилки можуть проявлятися у вигляді: вилучення жарту, неадекватної передачі жарту, збереження гумористичного ефекту при втраті сенсу повідомлення, нерозуміння жарту перекладачем, неадекватної компенсації комічного елементу. Відповідальність за вибір найбільш слушного способу перекладу лежить на перекладачеві. Вдалий переклад додає тексту індивідуальності і унікальності, в той час, як перекладацькі помилки (особливо в разі їх великої концентрації) можуть повністю дискредитувати автора в очах публіки [Зелена, Ушневич 2025, с. 46].

РОЗДІЛ 2
ПЕРЕКЛАД ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ В КНИЗІ А. СВЕРДРУП-ТІҐЕСОН BUZZ, STING, BITE: WHY WE NEED INSECTS

2.1 Особливості перекладу семасіологічних виражальних засобів

До семасіологічних виражальних засобів відносимо мейозис, літоту, гіперболу, епітет, метафору, персоніфікацію, антономазію, іронію, перифраз, дисфемізм та евфемізм. Переклад цих одиниць, використаних в тексті з метою досягнення комічного ефекту, має свої особливості, зокрема з огляду на їхнє використання у науково-популярному тексті.

Розглянемо способи створення та відтворення гумористичного ефекту в контексті опису личинки. Перше речення в оригіналі описує, як личинка викладає нитки власних відходів життєдіяльності над спиною, що формують свого роду перуку. Переклад цієї початкової частини максимально наближений до оригіналу, зберігаючи логіку та опис процесу. По суті, лише слово *neatly* (в перекладі - *«акуратно»)* було переставлено на початок речення, що відповідає нормам української мови.

Друга частина представляє перекладацький інтерес. По-перше, в англомовному тексті бачимо літоту *not unlike*, що є виражальним засобом і використовується для того, щоб в досить іронічній манері позначити схожість між двома об’єктами порівняння. Таким чином, оригінальний меседж полягає в тому, що вигляд личинки із фекаліями замість волосся дуже нагадує зачіску Дональда Трампа. Безумовно, це порівняння в оригіналі викликає сміх, проте у перекладі повністю вилучена друга частина речення, через що втрачається гумористичний ефект. Вважаємо переклад наведеного уривка не цілком адекватним, адже було допущено перекладацьку помилку – втрата комічного

ефекту, через що у перекладі втрачається експресивність. Пропонуємо такий варіант перекладу вилученого жарту: *«ну просто викапаний Дональд Трамп»*.

Перейдемо до іншого прикладу використання семасіологічних виражальних засобів в науково-популярному тексті. Речення починається з виразу *Not for nothing*, що є літотою. Цей стилістичний засіб використовується автором для посилення уваги до наступної частини речення та підкреслення її логічної обґрунтованості, що в поєднанні з розмовною лексикою додає гумору. При перекладі цей вираз був адекватно відтворений за допомогою українського аналога *«недарма»*. Втім, зауважимо, що перекладачка могла використати більш вдалий відповідник *«небезпідставно»*, який також є літотою, а поєднання в одному реченні складного слова й розмовної метафори могло б увиразнити бажаний гумористичний ефект.

Roughnecks, своєю чергою, є іншим семасіологічним виражальним засобом – метафорою, що підкреслює характерну рису цього виду мух, яких ще називають вбивцями. Зазначимо, що це також є одним з прикладів авторської аналогії - прийому, характерного для даної книги. До того ж використане в перекладі слово *«головоріз»,* як і англійський еквівалент, не належить до наукового стилю, що посилює комічний ефект через поєднання розмовного і наукового стилів. При перекладі назви виду мух, що є двокомпонентною, було використано трансформацію перестановки; вона також є проявом антономазії. Це є виправданим рішенням, адже це ентомологічний термін, усталений в українській мові, тому використання іншого формулювання було б неадекватним. Підсумовуючи, вважаємо переклад цього прикладу в цілому вдалим, адже сенс і гумористичний ефект збережено, всі виражальні засоби відтворені.

Проаналізуємо такий приклад:

Англ.: At around the same time as Osten and his not-so-clever horse were alive, a future Nobel Prize winner was growing up in the neighboring country of Austria [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 35].

Укр.: Приблизно в той час, коли жили фон Остен і його не надто розумний кінь, у сусідній Австрії зростав майбутній лауреат Нобелівської премії [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 39].

Переклад першої частини речення наближений до англомовного, за винятком двох моментів. По-перше, бачимо перестановку: дієслово *«жили»* переставили перед позначуваними іменниками аби переклад українською мовою звучав природньо. По-друге, додано частку *«фон»* до прізвища Остен (повне ім'я німецького дослідника – Вільгельм фон Остен). Переклад цілком адекватний. Друга частина речення теж перекладена вірно. Використано перестановку (інформацію про Нобелівську премію переставили на початок), що виправдано нормами української мови. Друга трансформація – вилучення слова *«країна» (country)*, що виправдане вимогами до компресії тексту перекладу та фактично використанням плеоназму в оригіналі.

Not-so-clever horse, є розмовним епітетом, що був збережений при перекладі – *«не надто розумний кінь».* Суть жарту полягає в тому, що мова йде про коня Ганса, власником якого був вищезгаданий Вільгельм фон Остен – німецький математик, який вважав, що кінь має такий же високий інтелект, як і він сам. Вчений вважав, що Ганс вміє рахувати і обчислювати, адже під час експериментів кінь вистукував копитом правильні відповіді до задач. Як виявилося, в коня не було математичних здібностей, він просто зчитував фізичні реакції свого власника, адже коли той називав правильний варіант відповіді, щоразу видавав мимовільну невербальну підказку. Відповідно, не можна сказати, що кінь не був кмітливим. Так, рахувати він не вмів, але добре розумів свого господаря. Епітет має іронічний підтекст, який збережено в переклад. Переклад вважаємо вдалим.

Перейдемо до іншого прикладу:

Англ.: It lives in ancient hollow trees, where its larvae gnaw on rotted wood debris, and it's a real homebody: a Swedish study found that most adult hermit beetles were still living in the same tree they were born in [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 25].

Укр.: Він живе в старих дуплистих деревах, де його личинки точать трухляву деревину. Цей жук – затятий домосіда: шведські дослідники виявили, що більшість дорослих самітників живе на тому самому дереві, де колись вилупилася на світ [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 27].

Одразу бачимо членування речення. Висловлювання в оригіналі саме по собі є довгим, а переклад з англійської мови українською як правило ще довший; додатково зауважимо про наявність двох чітких семантичних ядер у структурі англомовного речення. Враховуючи зазначене, вважаємо такий переклад адекватним. Перша частина англомовного речення перекладена майже дослівно, в другій частині займенник *it* передано конкретизацією *«жук»*. Далі бачимо модуляцію при перекладі слова *real* – *«затятий»*. Переклад звучить природньо, трансформації виправдані. Далі наявні дві граматичні трансформації: по-перше, в англійському реченні згадувалося саме дослідження, в перекладі – дослідники; по-друге, граматична зміна часової форми дієслова – в англійському тексті *Past Continuous*, в перекладі – теперішній час. Зміни несуттєві, перекладацьких помилок не виявлено.

Гумористичний ефект досягається шляхом використання метафори *«домосід»*: риса людини, що любить проводити час вдома, була перенесена на комаху на основі подібності поведінкових характеристик. Це також є авторською аналогією і, безумовно, персоніфікацією. На додачу, слово *«домосід»* характерне для художнього стилю, а не наукового, тож тут ще вбачаємо змішання стилів. Переклад адекватний, адже смисл та гумористичний ефект збережено.

Проаналізуємо особливості способів створення і відтворення комічного ефекту у прикладі з повідомленнями мурах. В оригінальному тексті гумористичний ефект досягається завдяки авторській аналогії та персоніфікації, де повідомлення, що передаються пахучими молекулами, прирівнюються до передачі сентиментальних оголошень та рекомендацій ресторанів. Переклад наближений до оригіналу, хіба що в першій частині речення перекладачка вилучила слово *soppy*, що не є критичним, і застосувала

конкретизацію, вживши слово *«втіхи»*. Оригінальне словосполучення в англійській мові позначає в цілому *«непогано проводити час разом»*, в перекладі ж бачимо уточнення, що мураха чоловічого роду потрібен саме для фізичного контакту, таким чином компенсується втрата семи *soppy* та посилюється комічний ефект.

В другій частині, по-перше, змінили порядок слів на більш відповідний україномовному; по-друге, змінили спосіб дієслова з наказового на дійсний, використавши вираз *«приведе вас»*; остання трансформація відбулась при перекладі слова *dollop*, що зазвичай перекладається як *«ложка»* або *«солідна порція»* чогось (зазвичай, їжі), тут – *«пляма»*, тобто відбулась трансформація модуляції через врахування вказаного місця – стільниці на кухні. В уривку також наявні епітети: *«вродливий»*, *«самотня»*. Всі виражальні засоби були відтворені, їх переклад - адекватний. Зауважимо також про використання розмовної лексики. Переклад всього уривку є доволі вдалим.

Звернімося до іншого випадку:

Англ.: The actual transmission of sperm is nothing short of an explosion – so powerful that the drone’s sex organ splits open and is torn loose from his abdomen, and he dies shortly afterward – a bit like a miniature version of “comes in like a lion, goes out like a lamb” [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 49].

Укр.: По суті, передавання сперми подібне до вибуху – такого потужного, що статевий орган лопається й виривається із черевця, а самець невдовзі помирає. «Приходить, ричучи, як лев, а йде смиренним агнцем», тільки в мініверсії [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 55].

По-перше, відбулося членування речення: з одного англомовного речення утворилось два коротших в українському перекладі. Переклад першої частини речення наближений до оригіналу з кількома нюансами. Літота *nothing short of* перекладена як *«подібне до»*, що призводить до втрати стилістичного засобу. Для збереження експресивності англомовного тексту можна запропонувати такий варіант: *«передавання сперми не так вже й далеке від справжнього вибуху»*; втім, такий переклад є значно довшим за оригінал.

Термін *drone («трутень»)* було вилучено, що не вважаємо перекладацькою помилкою, адже в попередньому реченні в перекладі використовувалася ця назва. В кінці першого речення відбулася зміна порядку слів через узгодження з правилами української мови.

Друге речення є цікавішим з точки зору перекладу. Використано перестановку цитати на початок речення та часткове вилучення, адже дослівний переклад *«трохи схоже на мініверсію»* робить речення занадто громіздким і розмиває гумористичний ефект. Сама ж цитата є відсилкою до Біблії: *«приходить, ричучи, як лев»* позначає трутня, що готовий спаруватися з маткою (такий собі альфа-самець), а *«смиренний агнець»* описує стан комахи після статевого акту, коли трутень швидко знемагає і помирає. Перекладачкою було додано слово *«ричучи»* для посилення комізму. Тут протиставляються образи сильного лева і ягня (антитеза), що визнає власну нікчемність (це пряме значення епітета *«смиренний»*). Дане протиставлення сукупно з використанням Біблійної цитати (поєднання стилів) в науково-популярному тексті створює гумористичний ефект. Переклад вдалий.

Проаналізуємо перекладацькі рішення та трансформації, застосовані при відтворенні опису поширення комах, зокрема в Антарктиді. На початку речення використана лексична заміна: дієслово *live* (*«жити»*) було перекладено як *«представлені»*. Це рішення є прийнятним і доречним у контексті науково-популярного тексту, оскільки робить висловлювання більш офіційним і точним щодо поширення біологічних видів. У другій частині речення перекладачка змінила порядок слів, що є адекватним рішенням для природного звучання української мови. Крім того, перекладачка вдалася до компресії: було вилучено такі елементи *for any length of time* та *happens to*, аби не ускладнювати конструкцію, без втрати ключового змісту при цьому. Градуси за Фаренгейтом перевели в систему Цельсія, що є хорошим рішенням, адже українці користуються саме цією шкалою. Також наявне введення дисфемізму *«гинне»*, що є зниженим, розмовним еквівалентом слову *«померти»*. Це рішення є навмисним і слугує для створення комічного ефекту

та надання тексту експресивності. В оригіналі речення було нейтральним за тоном, проте у перекладі було додано гумористичний елемент. Вважаємо це вдалою компенсацією можливих втрат гумористичного ефекту в інших частинах тексту. Сенс речення повністю збережений, перекладацьких помилок не виявлено.

Проаналізуємо ще один приклад відтворення семасіологічних виражальних засобів. В оригіналі використано пряму антономазію у словосполученні *the Goliath beetle* (*«жук-голіаф»*). Це наукова назва жука, усталена в українській ентомологічній термінології, що сама по собі викликає усмішку. Голіаф (ще одна з багатьох референцій до Біблії в тексті книги) – триметровий велет, на честь якого і названий описуваний жук через його великі розміри серед представників комах. Через це вбачаємо тут гротеск - різкий конраст між жуком і велетом.

В контексті зазначається, що це найважча комаха й використано метафору *well placed*. У перекладі відбувається перестановка і модуляція цього словосполучення *«виходити на перше місце»*.

В перекладі словосполучення *«африканський гігант»* є гіперболою і перифразом водночас, адже африканським гігантом назвали жука-голіафа. Далі в тексті вказується його вага - *up to 3.5 ounces* (букв. *«до 3,5 унцій»*), що в перекладі замінено на грами (*«до 100 г»*), що для українського перекладу є адекватним рішенням, це є проявом доместикації.

Розглянемо такий приклад:

Англ.: If you want blowflies to come visiting, you need to yell at them in blowfly language. That is why the world’s biggest flower smells like a dead animal whose carcass has been lying around in the heat of the jungle a couple of days too many – a stench of rotting flesh that is irresistible if you happen to be a blowfly [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 26].

Укр.: Якщо хочете, щоб до вас у гості навідувалися падлоїдні мухи-бурчала, їх треба закликати зрозумілою їм мовою. Саме тому найбільша у світі квітка тхне мертвечиною, що не один день пролежала в спекотних джунглях:

перед смородом гнилого м’яса неможливо встояти, якщо ви – муха-бурчало [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 28].

При перекладі першого речення мали місце такі трансформації: перестановка терміну *blowflies («мухи-бурчала»*) в кінець першої частини першого речення, додавання слова *«падлоїдні»* для забезпечення повної зрозумілості інформації (експлікація). В другій частині першого речення особовий займенник *you* замінили на безособову конструкцію, оригінальне *blowfly language* замінили на *«зрозумілою їм мовою»* (генералізація) для уникнення тавтології. Наявна персоніфікація *«навідуватися у гості»* по відношенню до комах. Переклад вдалий.

В другому реченні бачимо перестановку (*world’s biggest flower – «найбільша у світі квітка»*), при перекладі дієслова *smell* застосували дисфемізм *«тхне»*, якого не було в англійський версії; він посилює комічний ефект. *Dead animal* замінили одним словом *«мертвечина»* (генералізація), частину з *too many* вилучили, застосували антонімічний переклад (*a couple of days – «не один день»*). Вважаємо, що опис смороду м’яса, що пролежало на спеці декілька днів, є гіперболізованим.

В останній частині другого речення бачимо: зміна конструкції з означального підрядного речення (*that is irresistible*) на безособову конструкцію *«неможливо встояти»* з метою посилення комізму за рахунок іронії; у зв’язку з цим на початку частину було додано слово *«перед»*. Компонент *happen to be* вилучили через його несуттєвість як для сенсу фрази, так і для створення гумористичного ефекту. Український переклад так само комічний, помилок не виявлено.

Звернімося до наступного прикладу:

Англ.: But as an ancient Greek saying has it, “Blessed are the cicadas, for they have voiceless wives” [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 27].

Укр.: Та як говорить давньогрецьке прислів’я, «блаженні цикади, бо жінки їхні безголосі» [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 29].

В уривку бачимо епітети: *ancient Greek* - *«давньогрецьке», blessed* - *«блаженні», voiceless* - *«безголосі».* Останні два епітети викликають сміх, по-перше, через персоніфікацію (використання слова *блаженний*, наприклад, стосовно цикад); по-друге, через використання сарказму. Більше того, використання висловлення давньогрецького філософа Ксенарха в науково-популярному тексті є проявом змішання стилів. Бачимо, що переклад речення - наближений. З трансформацій наявна перестановка (*saying has it - «говорить прислів'я», voiceless wives - «жінки безголосі»*), граматична заміна (оригінальне *they have wives* перетворилось на *«жінки їхні»*), слово *wives* переклали як *«жінки»*, що є можливим варіантом перекладу. Тут було використано генералізацію, адже прямим відповідником терміну *wife* в українській мові є *«дружина»*, обидва позначають заміжню жінку. Проте, враховуючи контекст (розповідь про цикад), було прийнято рішення використати інший відповідник *«жінка»*. Цей варіант перекладу є доречнішим, адже цикади, звичайно, не укладають шлюб. Переклад всього речення адекватний, комічний ефект зберігається.

Розглянемо цей оригінальний приклад:

Англ.: According to ancient superstition, these sounds meant that somebody would soon die: they were a clock counting down the person's final hours or the Grim Reaper waiting restlessly. It was probably just easier for people to hear the sounds at night in a quiet house, when, say, they were keeping watch at somebody's deathbed [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 28].

Укр.: За давніми забобонами, цей стукіт пророчив комусь близьку смерть: як годинник, що відраховує останні хвилини життя, або ж стара з косою нетерпляче барабанить пальцями, чекаючи. Утім, найімовірніше, ці звуки просто легше розчути вночі в тихому домі, скажімо, сидячи біля смертного одра [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 30].

В контексті йдеться про звуки, які видають жуки-точильники. Авторкою зазначається, що звук нагадує цокання годинника або навіть постукування пальцями по столу. В наведеному уривку авторка (і, відповідно, перекладачка)

дає додаткову інформацію, яким чином наші пращури сприймали й трактували цей шум. По-перше, бачимо чорний гумор - останнє речення з трьох викликає сміх, при цьому жартують на тему смерті; сміємось також через ефект несподіванки в кінці уривка, адже читач не міг передбачити такого жарту. Вбачаємо в цьому також гротеск (за рахунок різкого контрасту між спокійною оповіддю і «чорним» жартом).

Очевидно, в цьому випадку перекладачка знову вирішила дотриматися стратегії доместикації: *Grim Reaper* є відомим образом, що є фігурує в багатьох культурах. *Grim Reaper* є персоніфікацією смерті, його зображають у вигляді високого скелета, закутаного в довгий чорний плащ із глибоким каптуром, в руці він тримає косу. Стосовно статі, немає однозначної відповіді, чоловіком чи жінкою його представляють, хоча саме в *англомовній* культурі зазвичай позначається як чоловік; в українській мові має відповідник *«Жнець смерті»*. Однак, перекладачка використала образ *«старої з косою»*, адже в українській мові слово *«смерть»* - жіночого роду, і в нашій культурі вживають вираз *«стара з косою»* на її позначення, адже саме такий образ є усталеним. Вважаємо культурну адаптацію вдалим рішенням.

В уривку присутні епітети *ancient - «давні», final - «останні», quiet - «тихому»*; в перекладі було додано ще один епітет внаслідок граматичної заміни - оригінальне *somebody would soon die* перетворили на *«комусь близьку смерть»*. В прикладі присутні ще кілька випадків заміни: слово *sounds* перетворили на *«стукіт»* (що є також конкретизацією за рахунок звуження оригінального значення), *they were keeping watch* переклали безособовим *«сидячи біля смертного одра»* (що є також модуляцією), а *hours* замінили на *«хвилини»* задля посилення драматичного ефекту. В кількох місцях мала місце перестановка, використана з метою забезпечення звучання, притаманного українській мові. Модуляцію було використано в наступних місцях: дієслово в минулому часі *meant* переклали як *«пророчив»*; *person's final hours* передали як *«останні хвилини життя»*; *waiting restlessly* перетворилось на *«нетерпляче барабанить пальцями, чекаючи»* - тут бачимо ще додавання деталей до

оповіді. *Somebody* було вилучено, на сенс тексту це рішення не вплинуло. Також спостерігаємо чергове змішання стилів. Переклад всього уривку адекватний.

Розглянемо такий надзвичайно цікавий приклад перекладу уривку із семасіологічними виражальними засобами:

Англ.: The minute gall wasp larvae, which live out their larval existence in the gall a plant builds around them, are extremely well brought up. They know it's wrong to foul your own nest, and since they are trapped in a one-room apartment without a toilet, they have no choice but to hold it in [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 21].

Укр.: Мініатюрні личинки горіхотворки, які живуть у повністю закритих галах – наростах на рослинах, що утворюються внаслідок укусів комах, – навдивовижу добре виховані. Вони знають, що не гоже гидити там, де живеш. Та оскільки вони замкнені в однокімнатній квартирі без вбиральні, їм нічого не залишається, окрім як терпіти [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 22].

В першому реченні наявне використання персоніфікації *well brought up («добре виховані»*), що використовується стосовно комах. Крім цього, в оригіналі використовується словосполучення *larval existence*, що має іронічний підтекст і викликає сміх, проте в перекладі його вилучили, ймовірно, задля уникнення тавтології. Вважаємо це перекладацькою помилкою - вилучення комічного елементу. Пропонуємо такий варіант перекладу: «Мініатюрні личинки горіхотворки, які проживають своє личинкове життя у повністю закритих галах…». В цьому перекладі зберігається іронічний підтекст, переклад наближений до оригінального, тавтологія викликає сміх.

На додачу, з перекладацьких трансформацій наявна перестановка (*minute gall wasp larvae - «мініатюрні личинки горіхотворки»*) і додавання: в оригіналі маємо: *live … in the gall a plant builds around them*, в перекладі - *«живуть у повністю закритих галах – наростах на рослинах, що утворюються внаслідок укусів комах»*. Таким чином, було додано пояснення терміну *«гали»*, що

вважаємо правильним перекладацьким рішенням, адже далеко не кожен читач може знати цей термін.

Друге англомовне речення за змістовим наповненням відповідає другому і третьому реченню в перекладі, тобто в цій частині має місце членування речення. До того ж в оригіналі використовується ідіома *to foul one's own nest*, що в українській мові має відповідник *«виносити сміття з хати»*. Перекладачка не стала використовувати цю фразему, натомість компенсувала власною (авторською) - *«не гоже гидити там, де живеш»*. Вважаємо таку заміну доцільною, адже варіант, запропонований перекладачкою, є більш відповідним ситуації за контекстом, аніж словниковий відповідник, дотеп при цьому зберігається; переклад адекватний. Використане слово *«гидити»* є дисфемізмом, якого в оригінальному уривку не було. Таким чином, бачимо додавання засобу створення комічного ефекту, імовірно, заради компенсації вилученого *larval existence*. В прикладі також використано гротеск - різкий контраст між *«навдивовижу добре виховані»* і *«гидити»*. Третє україномовне речення перекладене наближено.

Звернувши увагу до контексту, бачимо використання непрямої антономазії в першому реченні, а саме у назві цього виду комахи - *«горіхотворка»*, що викликає сміх. Комаха отримала свою назву через те, що їх личинки, власне, і утворюють на рослинах гали, які візуально нагадують горішки, тобто вони буквально *творять горіхи*. Однак, враховуючи контекст ситуації та той факт, що цей уривок узято з підрозділу книги, присвяченого розбору анатомії черевця комах і, зокрема, процесу дефекації, читач думає про зовсім інші «горішки», через що термін стає комічним. Наявне також використання авторської аналогії в другому реченні оригіналу і, відповідно, другому та третьому реченні перекладу. Для забезпечення повноцінного сприйняття інформації читачем тільце личинки прирівнюють до *«однокімнатної квартири без вбиральні»*, через що особливості роботи травної системи цього виду комах стають не тільки смішними, але й зрозумілими. В усіх реченнях наявне змішання стилів, використання

розмовної лексики (*«гидити»*, *«живеш»*, *«замкнені»* і т.д.) і епітетів (*«мініатюрні»*, *«добре виховані»*, *«однокімнатна»*).

Розглянемо такий приклад:

Англ.: Other insects undergo a complete metamorphosis—an almost magical change in appearance from child to adult. In our human world, we have to turn to fairy tales and fantasy for examples of this sort of shape-shifting, such as kissed frogs turning into princes or Minerva McGonagall shape-shifting into a cat [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 22].

Укр.: Другий тип комах переживає повний метаморфоз – майже магічну трансформацію зовнішнього вигляду від личинки до дорослої особини. Люди так уміють хіба що в казках: жаби від поцілунку стають царівнами, а професорка Мінерва Макґонеґел з казок про Гаррі Поттера авторства Джоан Ролінґ обертається на кішку [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 24].

В першому реченні є епітет *magical* (*«магічний»*), що є семасіологічним виражальним засобом. В перекладі відбулась конкретизація - оригінальне *from child to adult* звузили до *«від личинки до дорослої особини»*; відповідно, *«доросла»* - доданий до тексту перекладу епітет. Вираз *other insects* переклали як *«другий тип комах»* - бачимо модуляцію, адже по контексту зрозуміло, що авторка поділила всіх комах на дві групи по певній ознаці, відповідно, переклад адекватний. Переклад першого речення - наближений.

Друге речення є дуже цікавим для аналізу. Першу половину оригінального речення було цілісно трансформовано в перекладі, також бачимо компресію. Наявна перекладацька помилка - неадекватна передача оригінального повідомлення: вираз *we have to turn to fairy tales and fantasy for examples of this sort of shape-shifting* переклали як *«люди так уміють хіба що в казках».* Імплікацію стосовно того, що магії в житті не існує і люди не вміють перетворюватись на інших істот було відтворено в перекладі, сенс співпадає, проте вираз *fairy tales and fantasy* було спотворено. Ймовірно, перекладачка не звернула увагу на те, що казки і фентезі - це два різних жанри із суттєвими відмінностями, і серію про Гаррі Поттера не можна віднести в категорію

«казка», адже це - фентезі. Попри це, в другому реченні вона повторює помилку - *«професорка з казок про Гаррі Поттера».*

На відміну від попередньої частини речення, переклад *kissed frogs turning into princes* - *«жаби від поцілунку стають царівнами»* є дуже вдалим. По-перше, бачимо граматичну заміну (*kissed* - *«від поцілунку»*); по-друге, перекладачка адаптувала текст для слов'янського реципієнта. Як ми знаємо, ще з часів братів Грімм існує популярний сюжет про принца, якого зачарували в жабу; цей образ є доволі відомим і поширеним, такий персонаж зустрічається навіть в мультиках *Disney* та у «Відьмаку». В нашій же культурі поширена казка «Царівна-жаба». Таким чином, в цій зміні гендерної конотації бачимо прояв доместикації. Те ж саме бачимо і в частині зі згадуванням про Мінерву Макґонеґел: про неї було додано інформацію (*«професорка», «авторства Джоан Ролінґ»*) з врахуванням того, що деяким українцям цей фентезі-цикл може бути невідомий. До того ж бачимо транскрипцію *McGonagall* - *«Макґонеґел»*. Наведені культурні відсилки також слугують авторськими аналогіями - авторка взяла відомих в поп-культурі персонажів для наочнішої демонстрації того, про що вона пише. Якщо оцінювати уривок загалом, бачимо змішання стилів і гумор в чистому вигляді.

Звернімося до наступного прикладу:

Англ.: That is why your car windshield doesn't end up looking like a scene from a bad crime novel when you're driving along on a hot, still summer afternoon but ends up covered in yellowish green splatters instead [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 24].

Укр.: Саме тому спекотної й безвітряної днини лобове скло вашого автомобіля не нагадує сцену з дешевого фільму про гангстерів, а вкрите жовтувато-зеленими бризками [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 26].

В наведеному уривку представлені епітети *hot* - *«спекотна»*, *still* - *«безвітряна»*; *yellowish green* - *«жовтувато-зелені»*; епітет *summer* вилучили за ненадібністю. *Bad* і *crime* в цьому випадку також є епітетами, однак в перекладі бачимо модуляцію цілого виразу *bad crime novel*: *bad* переклали як

«дешевий» (що підходить за контекстом, адже саме в малобюджетних фільмах бачимо надмір спецефектів, зокрема, крові), при перекладі *crime* окрім модуляції відбулась граматична заміна (*«про гангстерів»*), слово *novel*, що має відповідник *«роман»*, замінили на *«фільм»*. Корекція не особливо суттєва, проте доцільна, адже нам наводять як приклад візуальну сцену, тому і асоціюється вона саме з кінематографом, а не літературою.

«Спекотної й безвітряної днини» переставили на початок речення, *«вашого автомобіля»* поставили після словосполучення *«лобове скло»*. Було вилучено компоненти *when you're driving along* та *instead* задля скорочення речення, суть залишилась незмінною. Також було вилучено *ends up* в другій частині речення задля уникнення тавтології, яка присутня в англомовному реченні.

В уривку наведена авторська аналогія (*«сцена з дешевого фільму про гангстерів»*), присутні іронічний підтекст і змішання стилів. Переклад адекватний.

Розглянемо такий приклад:

Англ.: And its beautiful appearance is supplemented by the right scent: the flower smells identical to a female digger wasp on the prowl. So what is a bewildered newly hatched male digger wasp, whose short life is dominated by a single thought, to do? [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 26].

Укр.: Привабливу форму доповнює правильний аромат: квітка пахне точнісінько, як самка оси в період парування. То що ж робити юному й збентеженому самцю, який щойно вилупився на світ і за своє коротке життя мав тільки одне на думці? [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 28].

Бачимо вилучення *and its*, бо за контекстом і так зрозуміло, що йдеться про квітку, та *digger wasp*, що використовується вдруге (стосовно самця оси) задля уникнення тавтології. *Appearance* переклали як *«форма»*, що є конкретизацією. Граматичну заміну бачимо при перекладі *is supplemented* (*«доповнює»*) та *is dominated* (*«мав тільки одне»* - також бачимо модуляцію). Модуляцію також використали при передачі значення *on the prowl* в контексті:

цей вираз має буквальне значення «під час полювання», проте ми розуміємо, що йдеться про свого роду «полювання» особини одного роду на особину іншого, звідси варіант *«в період парування»*, термін - науковий. Перше речення перекладене наближено.

Наявна перестановка *to do* з кінця англомовного речення на початок україномовного, а *newly hatched* поставили після означуваного слова в перекладі. Використані епітети *bewildered, short, beautiful, right* передані як *«збентеженому», «коротке», «привабливу»* і *«правильний»* відповідно. Слову *newly* в перекладі відповідає *«щойно»*, тобто цілісний вираз *newly hatched male digger wasp* було модульовано при перекладі: *«самцю, який щойно вилупився на світ»*. Було додано вираз *«на світ»* і епітет *«юний»*. Очевидним є застосування персоніфікації: *«юний», «збентежений», «мав на думці»* - сказано про самця оси. Переклад уривка вважаємо адекватний, він передає оригінальний сенс і зберігає експресивність.

Розглянемо такий приклад:

Англ.: Last but not least, insects have an astonishing capacity for reproduction. There must surely have been a fly on the wall who thought God was talking to her when he said “Be fruitful, and multiply, and replenish the earth and subdue it” (Genesis 1:28, King James version) [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 43].

Укр.: І останнє, однак не менш важливе: комахи мають приголомшливу здатність до розмноження. Мабуть, коли Господь промовляв: “Будьте плідні й множтеся і наповняйте землю та підпорядковуйте її собі” (Буття 1:28), якась муха на стіні подумала, що ці слова адресували їй [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 48].

Першим в око впадає використання ідіоми *last but not least*, що є проявом змішання стилів. В перекладі вона фігурує як *«останнє, однак не менш важливе»* (усталений відповідник). Із семасіологічних виражальних засобів в першому реченні бачимо гіперболу (*astonishing capacity for reproduction* - *«приголомшливу здатність до розмноження»*). Перше речення перекладено наближено.

Друге речення містить цитату із Біблії, на яку дається посилання що в англомовному, що в україномовному тексті; це також є проявом поєднання стилів. В оригіналі цитата стояла наприкінці речення, в перекладі ж її переставили в першу половину речення. Наявний епітет *fruitful* - *«плідні»*. Використано модуляцію: *a fly on the wall who thought God was talking to her* перетворилось на *«коли Господь промовляв [...], якась муха на стіні подумала, що ці слова адресували їй»*. Не обійшлося без використання персоніфікації - *«муха подумала»*. В усьому уривку зчитується іронічний підтекст. Переклад всього уривка адекватний.

2.2 Особливості перекладу семасіологічних стилістичних прийомів

До семасіологічних стилістичних прийомів, характерних для аналізованої книги, відносимо гру слів (зокрема каламбур) та оксиморон.

Розглянемо особливості перекладу одного з оксиморонів:

Англ.: But there are a few disadvantages to having your skeleton on the outside. How are you supposed to grow and expand if you’re shut in like this? Imagine bread dough encased in medieval armor, expanding and rising until it has nowhere left to go [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 22].

Укр.: Але зовнішній скелет має і свої недоліки. Як рости й розвиватися за таких обмежень? Уявіть дріжджове тісто, закуте в середньовічні лати. Воно шириться й підіймається, поки є місце [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 23].

В першому реченні не бачимо засобів створення комічного ефекту, лише перекладацькі трансформації: перестановка (слова *«недоліки»* переставили на кінець речення, *skeleton* - на початок); граматична заміна (з безособової конструкції *there are a few disadvantages* на *«скелет має недоліки»*); компресія - перекладене речення вдвічі коротше, проте сенс повністю збережено.

В другому реченні знову бачимо граматичну заміну: авторка використовує займенник *you*, перекладачка змінила на безособову конструкцію, що обумовлено правилами української мови. Слово *expand*, що має прямий відповідник «розширятися», переклали як *«розвиватися»*, англомовне *if you're shut in like this* переклали як *«за таких обмежень»*. В обох випадках бачимо модуляцію, вибір трансформації обумовлений бажанням відійти від дослівного перекладу для забезпечення формулювання, властивого українській мові.

Третє англомовне речення розділили на два менші в перекладі (членування речення). У виразі imagine *bread dough encased in medieval armor* наявний оксиморон, адже поєднали непоєднуване - тісто і середньовічні лати, створивши різкий контраст (що є також характеристикою гротеску) , через що досягається комічний ефект. Кінець речення переклали антонімічно (*until it has nowhere left to go - «поки є місце»*). Переклад всього уривка адекватний, оксиморон відтворений, помилок не виявлено.

Наступний приклад:

Англ.: Controversial as we may find this statement in modern society, let me just add that it may be pretty smart of the females to keep their lips zipped [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 27].

Укр.: І хоча сьогодні суспільство може неоднозначно сприйняти цей вислів, однак дозвольте додати, що в такому разі тримати язика за зубами - то дуже мудрий хід з боку жінок [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 29].

Перше, на що звертаємо увагу - використання гри слів *to keep their lips zipped*, в перекладі - *«тримати язика за зубами»*. В англійській мові існують такі ідіоми на позначення ситуації, коли треба промовчати: 1) *to keep your mouth shut* і 2) *to zip your lip(s)*. Відповідно, в англомовному реченні ми бачимо об'єднання форм цих двох фразем: частинку *to keep* взяли з першої, *your* є спільним компонентом для обох, складник *lips* взяли з другого фразеологізму. Дієприкметник *zipped* є комбінованим: дієслово взяли з *zip your lips* і зробили з нього Past Participle (характеристика першої ідіоми). Імовірно, саме такий

варіант в англомовному тексті вирішили використати задля уникнення надмірної грубості, адже *lips zipped* однозначно звучить не так образливо, як *mouth shut*, особливо враховуючи те, що авторка і так висловила доволі провокативну антифеміністичну думку, що наразі і справді (як і було зазначено) може не прийматися суспільством. Переклад виконано способом ідіоматичних аналогів; він є суто українським і зрозумілим аудиторії.

Безумовно, бачимо тут змішання стилів (розмовна лексика) і сарказм (в усьому реченні). На додачу, присутня також авторська аналогія - авторка використовує фразеологізм і культурну відсилку для пояснення своєї думки, чому ж саме цикадам краще не видавати звуків (в книзі потім пояснюється, що це через те, що спів цикад приваблює паразитів, які їх знаходять і ліквідують). Бачимо також перестановку в деяких місцях; використовуються епітети *smart* і *controversial* (*«мудрий»* і *«неоднозначно»* відповідно). Слово *«мудрий»* є ширшим за значенням, ніж просто *«розумний»* (прямий відповідник *smart*) - робимо висновок, що тут використана генералізація. Слово *controversial* перекладено антонімічно. Наявна граматична заміна: *modern society* - *«сьогодні суспільство»*, *we may* - *«суспільство може»*. Перекладачка додала *«в такому разі»* для забезпечення зрозумілості того, що мовчазна поведінка є мудрою саме стосовно цієї небезпечної для життя ситуації, це також є конкретизацією. Також наявна персоніфікація: *«тримати язика за зубами»*, *«мудрий хід»*, *«жінки»* - все стосовно комах. Переклад всього уривку адекватний, він зберігає сенс повідомлення і емоційний компонент.

Проаналізуємо наступний уривок:

Англ.: Are insects intelligent? That depends on what you mean by intelligence. According to Mensa, intelligence is the “ability to acquire and analyze information.” Now, it’s unlikely that anybody’s going to argue that insects deserve to be Mensa members, but the fact is that they never cease to surprise us with their ability to learn and make judgments [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 32].

Укр.: То чи розумні комахи? Це залежить від того, що розуміти під розумом. Як стверджує Mensa, найбільша спільнота людей з високим рівнем

IQ, інтелект - це «здатність сприймати й аналізувати інформацію». Навряд чи хтось заявлятиме, що комахи заслуговують на членство в Mensa, та беззаперечно, що вони не перестають дивувати нас своєю здатністю вчитися й робити висновки [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 35-36].

Очевидно, бачимо змішання стилів: разом з науковим визначенням в аналізованому уривку науково-популярного тексту використовується розмовна лексика. Деякі слова переставлені місцями з врахуванням особливостей цільової мови; граматичну заміну використали при перекладі *what you mean* на безособове *«що розуміти»*, *the fact is* надали форму *«беззаперечно»*. Було використано трансформацію трансплантації при використанні слів *IQ* і *Mensa* в перекладі. Було додано описовий переклад терміна *Mensa* - *«Mensa, найбільша спільнота людей з високим рівнем IQ»*. Перше речення перекладено наближено.

В другому реченні бачимо використання персоніфікації у виразах *to learn* - *«вчитися»*, *to make judgements* - *«робити висновки»* стосовно комах, а також в *insects deserve to be Mensa members* - *«комахи заслуговують на членство в Mensa»*. Окремо хочемо виділити той факт, що речення *«комахи […] не перестають дивувати нас своєю здатністю вчитися й робити висновки»* є також оксимороном, адже ми прекрасно розуміємо, що комахи не відвідують ніякі навчальні заклади та не ведуть ніяку статистику; авторка мала на увазі, що комахи еволюціонують, відповідно, покращуються і їхні розумові здібності. *Unlikely* перекладено антонімічно - *«навряд чи»*; використовуються епітети *intelligent* (*«розумні»*), в тексті перекладу було додано ще один епітет - *«високим»*. Друге речення насичене сарказмом. Переклад від початку і до кінця є адекватним.

Проаналізуємо перекладацькі рішення та способи відтворення семасіологічних стилістичних прийомів у прикладі, де види прирівнюються до членів ООН. Перше речення не вирізняється суттєвими змінами при перекладі, окрім перестановки при перекладі слова *species*. В другому реченні наказову конструкцію *let's say* замінили на *«тепер роздаймо»*. Вираз *distribute voting*

rights переклали за допомогою конкретизації «*роздати мандати»*, що є прийнятним і зрозумілим у контексті рішенням.

Оригінальне *United Nations of biodiversity* є грою слів, яку відтворили в перекладі таким чином: врахували, що в англійському реченні до реально існуючого поняття *United Nations* лише додали слово *biodiversity*, і для того, щоб аналогія стала зрозумілою, в перекладі слово *«Нації»* закреслили і дописали *«Форм Життя»*. Український переклад є більш зрозумілим та кумедним, відтворює графему, яку в останні роки активно використовують для створення мемів та додавання іронії і сарказму при висвітленні новин. Тут також бачимо авторську аналогію (*«Організація Об'єднаних Форм Життя»*) і персоніфікацію (*тварини – члени ООН*). Всі засоби створення комічного ефекту відтворені.

Проаналізуємо, як у цьому прикладі з цикадами та паразитами відтворено стилістичні прийоми, гумористичний тон та застосовано низку перекладацьких трансформацій. В першому реченні комічний вираз *lovesick fellow*, застосований до цикад, не є характерним для наукового стилю, тож наявне змішання регістрів, відтворене при перекладі; також застосували трансформацію перестановки. З двох оригінальних речень в перекладі утворилось одне довге (наявне об'єднання речень), знову ж таки перестановка в другому реченні. Було вилучено слово *listening*, адже перекладена фраза і так зрозуміла, а також додано словосполучення «*звук вистежують»* для посилення експресії. В третьому реченні слово *innocent* замінили на словосполучення «*невелика біда»* для забезпечення адекватності перекладу. Фразу *game over*, яку вже повсюдно використовують в україномовних текстах, конкретизували відповідником «*концерт закінчено»* через його логічну пов'язаність зі словом «*співець»* (додатково відтворює іронічний настрій при перекладі) і переставили в кінець речення. Четверте речення перекладено майже дослівно. Весь наведений уривок підводить читача до фінального каламбуру в українському перекладі – *«доспівалася» (*в оригіналі – *enough said)*, створюючи комічно-сатиричний ефект. Каламбур заснований на

полісемії, гумористичний ефект відтворено. Переклад всього уривку вважаємо адекватним, адже попри велику кількість застосованих перекладацьких трансформацій, при перекладі збережено сенс повідомлення і відтворено всі засоби створення комічного, зокрема, каламбур.

Проаналізуємо наступний приклад:

Англ.: And now that I think about it, maybe it's just as well we humans taste with our own tongue and not our feet. Blueberry shrubs are one thing, but the thought of going around tasting the insides of your shoes all winter long is hardly appealing [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 29].

Укр.: Тож якщо замислитися, мабуть, і добре, що ми відчуваємо смак язиком, а не ступнями? Чорниці - це одне, але цілу зиму куштувати, яке на смак твоє взуття зсередини, навряд чи видається привабливим [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 32].

В тексті наявний оксиморон *«ми відчуваємо смак язиком, а не ступнями»*, що має сенс у контексті (розповідається про мух, в яких смакові рецептори знаходяться на лапках), проте викликає когнітивний дисонанс при проведенні паралелей до людей. В цьому ж бачимо прояв авторської аналогії (лапки мухи - ступні людини). Присутня іронія - використання *is hardly appealing* (*«навряд чи видається привабливим»*) стосовно куштування взуття на смак. Наявна граматична заміна: *now that I think* - *«якщо замислитися»*. Бачимо компресію обох речень шляхом вилучення зайвих компонентів *about it*, *humans*, *our own*, *our*, *thing*. Було конкретизовано значення слова *taste* - *«відчуваємо смак»*. *Blueberry shrub* передали просто як *«чорниці»* - прояв генералізації (від «куща» до більш масштабного поняття). Частину *«цілу зиму куштувати»* було переставлено. Модуляція присутня при перекладі *going around tasting the insides of your shoes* - *«куштувати, яке на смак твоє взуття зсередини»*. Використовується епітет *«привабливий»*, знову наявне змішання стилів. Переклад вважаємо вдалим.

Звернімося тепер до такого прикладу:

Англ.: Burying beetles are another example of caring parents [Sverdrup-Thygeson 2019, с. 53].

Укр.: Ще один приклад дбайливих батьків – жуки-могильники [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 59].

В даному випадку вбачаємо оксиморон, викликаний поєднанням назви жуків-могильників із виразом *«дбайливі батьки»*. Слово *«могильник»* має негативну конотацію (смерть, могили, кладовище), в той час, як дбайливі батьки асоціюються з позитивом (життя, добро, піклування); через це створюється різкий контраст шляхом поєднання непоєднуваного (що є також характеристикою гротеску) і речення викликає усмішку. Також присутній епітет *«дбайливий»* по відношенню до жуків, що також є персоніфікацією. З трансформацій – перестановка компонента *«жуки-могильники»*. Переклад адекватний, адже наближений до оригінального речення.

Розглянемо інший приклад:

Англ.: At any rate, this strange system means that some unexpected challenges would arise if a male bee tried to draw his family tree. After all, he has no father, since he was born from an unfertilized egg. Yet he does have a grandfather, a maternal grandfather to be precise [Sverdrup-Thygeson 2019, с. 51].

Укр.: Хай там як, якщо за такої дивної системи самець бджоли захоче намалювати своє родинне дерево, то натрапить на несподівані труднощі. Виходить, що в нього немає батька, бо він народився з незапліднені яйцеклітини. Зате є дідусь – по матері [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 58].

В даному випадку відмічаємо оксиморон *«немає батька, проте є дідусь»*. Справа в тому, що процес визначення статі у бджіл значно відрізняється від людського. У людей все залежить від хромосом, водночас у бджіл їх немає. Матка сама вирішує, кого народити: якщо вона запліднить яйцеклітину (сама), то народиться самка; як не запліднить – самець. Виходить, що по суті батько в процесі зачаття самця ролі не брав. Проте, якщо врахувати, що матка сама була заплідненою яйцеклітиною, виходить, в неї за аналогією з людською біологією є батько, відповідно – дідусь народженого самця. Тут

бачимо поєднання логічно непоєднуваного – як сам процес народження нової особини не від двох особин, а лише від однієї, так і наявність дідуся за відсутності батька. Окрім оксиморона, це ще й парадокс, що має комічний ефект і створює алогізм – логічне протиріччя; також присутнє поєднання стилів.

З трансформацій відзначимо перестановку, граматичну заміну, вилучення *to be precise*, що не впливає на зміст. Переклад адекватний.

Розглянемо наступний приклад:

Англ.: Some claim it could become the new superfood for us humans, too. But since milking cockroaches is pretty time consuming, we'll probably have to opt for producing the milk synthetically [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 52].

Укр.: Дехто стверджує, що це може стати новою супер'їжею і для людей. Але оскільки доїти тарганів – то справа кропітка, нам, вочевидь, доведеться виробляти синтетичний аналог [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 58].

Мова йде про молочний білок, яким таргани годують своїх дитинчат. Після проведення аналізу цього «молока» виявилося, що його можна прирівняти до *«супер'їжі»* із збалансованим співвідношенням органічних речовин. Тут виникає гра слів: в оригіналі використали слово *milking*, що має буквальне значення «видобувати молоко» по відношенню до тарганів. Таким чином, переклад «*доїти тарганів»* відповідає оригінальному уривку за смисловим і комічним наповненням, адже відтворено іронічний відтінок. Для змішання стилів бачимо використання розмовних слів. Переклад наближений до оригіналу, помилок не виявлено.

Погляньмо на наступний приклад групи:

Англ.: Pavement ants are territorial, and, like other urban gangs, they fiercely defend their little patch of the city against interlopers [Sverdrup-Thygeson 2019, c. 108].

Укр.: Дернові мурахи – комахи територіальні, тож, як й інші міські угруповання, запекло захищають свій клаптик землі від чужинців [Свердруп-Тіґесон 2024, с. 126-127].

Переклад наближений до англійської версії. В оригіналі бачимо наведення авторської аналогії, що створює гру слів – група комах прирівнюється до людських міських угруповань, що створює комічний ефект, відтворений при перекладі. Також присутня персоніфікація *«захищати землю»* і змішання стилів.

Проаналізуємо способи відтворення гумористичного ефекту у прикладі про харчування комах. В прикладі наявний каламбур *eating creatures – including your lover*, відтворений при перекладі. В уривку наявна відсилка до пісні Пола Саймона *50 Ways To Leave Your Lover*, що створює гру слів за рахунок смислової заміни на *50 ways to eat your lover*. Характерне використання розмовних слів (напр., *«зжерти»*). Переклад всього уривку є наближеним до англомовного, за винятком граматичної заміни з умовного речення на ствердувальне.

ВИСНОВКИ

Науково-популярні тексти націлені на набагато ширшу читацьку аудиторію в порівнянні з суто науковими текстами, оскільки для читання такого матеріалу, як і для його засвоєння, не потрібно бути висококваліфікованим спеціалістом у досліджуваній в книзі сфері. Безумовно, саме тому тексти такого типу мають попит і продовжують ставати ще популярнішими, і не останньою з причин такої тенденції є додавання жартів. Від використання елементів комічного виграють як і сам автор, так і реципієнти, адже вони виконують багато функцій: по-перше, спрощується процес сприйняття інформації читачем; по-друге, гумористичні тексти краще запам’ятовуються, як і конкретні жартівливі цитати; по-третє, авторський стиль стає більш індивідуальним; останнє - жарти викликають позитивні емоції у широкої аудиторії і покращують настрій.

З точки зору теорії перекладу необхідно зазначити, що існує багато класифікацій засобів створення комічного ефекту і способів їх відтворення, проте наразі все ще немає єдиної класифікації абсолютно всіх елементів комізму, хоча комізм досліджували з давніх-давен (наприклад, Платон, Цицерон, Аристотель), продовжують цим займатися і наші сучасники. Проте особливості використання гумору саме в текстах жанру нон-фікшн, як і способи відтворення цих жартів в перекладі є досі незвіданою цариною. Професійним перекладачам же необхідно залишатися в курсі всіх нових віянь і тенденцій, опановувати нові навички і дізнаватися про стратегії перекладу атипових текстів.

У теоретичній частині було досліджено теорії Фройда, Платона, Аристотеля, Канта, Хатчесона, Бергсона, Абабілової та інших науковців, що займалися теорією гумору і/або його перекладу. Було надано визначення терміну «засоби створення комічного» – це художні прийоми, що використовуються для досягнення комічного ефекту. Було виявлено, що гумор

може бути як універсальним, так і національно-специфічним, що є перекладацькою проблемою. Було з'ясовано, що існують такі основні форми комічного, як: гумор, сатира, іронія і сарказм, і хоча деякі дослідники мають інший погляд на таку класифікацію, вона є найбільш відомою і загальноприйнятою. Було розглянуто такі комічні прийоми як гротеск і пародія. Було зазначено, що комічний ефект також досягається за допомогою різноманітних стилістичних прийомів та виражальних засобів. Семасіологічні виражальні засоби є фігурами заміщення, а семасіологічні стилістичні прийоми – фігурами поєднання. До фігур заміщення належать два типи фігур: кількості і якості. До першої категорії належать мейозис, літота та гіпербола; до другої – епітет, метафора, персоніфікація, антономазія, іронія, перифраз, дисфемізм та евфемізм. До фігур поєднання належать гра слів і оксиморон.

В ході проведення аналізу, було з'ясовано, що в науково-популярних текстах може досягатися за допомогою: засобів, націлених на досягнення зближення з читачем (наприклад, розмовні слова; реальні приклади, зрозумілі кожному); цитат з художньої літератури; поєднання непоєднуваних мовних засобів, що має на меті або введення іронічного підтексту, або досягнення ефекту несподіванки; авторських аналогій. В останніх двох підпунктах теоретичного розділу було надано класифікації перекладацьких стратегій і трансформацій, що використовують при перекладу засобів створення комічного, а також виявлено 5 основних типів перекладацьких помилок при передачі жартів: вилучення жарту, неадекватна передача жарту, збереження гумористичного ефекту при втраті сенсу повідомлення, нерозуміння жарту перекладачем, неадекватної компенсації комічного елементу. Було зроблено висновок, що більшість перекладацьких помилок пов'язана з сильною мовною і культурною асиметрією між мовою оригіналу та мовою перекладу.

В ході дослідження було проаналізовано 150 прикладів засобів створення комічного ефекту в зазначеній книзі науково-популярного стилю. Було встановлено, що найбільш продуктивним засобом створення комічного ефекту в досліджуваному тексті є змішання наукового і розмовного стилів, що

припадає на всі 100% прикладів, адже у випадку використання авторкою та перекладачкою суто наукових термінів і формулювань було б неможливо створити комізм, який був би зрозумілим аудиторії. Зокрема, серед характерних специфічних проявів змішання стилів в книзі відносимо використання референцій до Біблії (*the wisdom of Solomon; Swarmageddon* - гра слів) - вони припадають на 3,3% випадків, а також літературних референцій (*Like Henrik Ibsen's Nora*; *not all insects are created equal* - гра слів, що відсилає до повісті Джорджа Орвелла *Animal Farm*) - присутні в 2,7% випадків.

Характерною особливістю книги *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects* є те, що на кожен уривок із хоча б одним жартом припадає щонайменше декілька засобів створення комічного ефекту і багато перекладацьких трансформацій, оскільки один і той самий вираз можна трактувати з різних боків і внаслідок цього він підпадатиме під декілька категорій одночасно.

До найбільш використовуваних основних 4 форм комічного в тексті належить іронія, присутня в 25,3% випадків, та сарказм, що налічується в 20,7% уривків. Власне гумор було відмічено в 10,7% випадків. Гротеск був зафіксований в 32% випадків, він часто комбінувався з ще одним характерним прийомом саме для цієї книги - авторськими аналогіями, що частка яких складає 34,7%. Оскільки тема досліджуваного тексту є ентомологічною, авторка проводила аналогії між людьми і комахами; особливо часто це стосувалося повсякденного життя людей, їх звичок, занять і характеристик, що створювало різкий контраст при аплікації цих аналогій до комах.

Серед проаналізованих семасіологічних стилістичних прийомів найбільш продуктивним виявився оксиморон, що також часто реалізовувався шляхом використання авторських аналогій і спровокованого ними когнітивного дисонансу. Оксиморон налічуємо в 24,7% уривків. Гра слів (*the bean-shaped beetle Gelae baen*; *the same old Waspella)* використовувалась авторкою доволі часто - в оригіналі вона присутня в 14,7% досліджуваних прикладів. Що цікаво, в тексті перекладу було зафіксовано дві додаткові гри слів, що утворились внаслідок використання полісемантичного слова в тексті

перекладу замість використаного в оригіналі моносемантичного терміну на позначення комахи (*a movie ticket would be wasted on a dragonfly - «бабці марно витрачатися на квиток у кіно»*).

Серед семасіологічних виражальних засобів найчастіше використовували персоніфікацію (частка - 51,3%) та епітети (частка - 44,7%). Персоніфікацію, зокрема, налічуємо в усіх прикладах, де були зафіксовані авторські аналогії. Жартівливі епітети застосовувались авторкою повсякчасно, що є ще однією з особливостей книги (напр., *The beautiful, green-eyed Dinocampus coccinellae is a parasite wasp*; *not-so-clever horse*). На третьому місці за частотою використань знаходиться гіпербола - 12% випадків, що часто реалізовувалась шляхом застосування смішних епітетів. Наступною за популярністю стала метафора - 8,7%. Перифраз (*these roughnecks*) припадає на 6% прикладів; антономазія присутня в 4,7% уривків (зокрема, 1,3% складає пряма антономазія (напр., *Goliath beetle*); 3,3% - непряма антономазія (*"assassin flies"*). На дисфемізми (*smells like - «тхне»*) та евфемізми (*with your sucking snout stuck in a vein - «присмоктавшись до вени»*) припало по 3,3% прикладів. Літота склала 2% випадків.

Серед інших засобів створення комічного також виявили використання риторичних запитань - 6%. Було з'ясовано, що сатира і мейозис, зазначені в теоретичній частині, в досліджуваних прикладах не застосовувались.

Серед перекладацьких трансформацій до 5 найбільш застосованих відносимо: заміну, зазвичай - граматична (56,7%), перестановку (56%), модуляцію (48,7%), наближений переклад (28%) та додавання (26%). Серед інших популярних трансформацій виділяємо: вилучення (20%), конкретизацію (16,7%), генералізацію (12,7%), антонімічний переклад (10%), цілісну трансформацію (8,7%), компресію (8,7%). Часте використання трансформації вилучення не вважаємо перекладацькою помилкою, адже зазвичай вилучалися саме ті елементи, які не несли важливої когнітивної інформації і при їх втраті сенс повідомлення не спотворювався, експресивність також зберігалась повною мірою. Вилучення також часто застосовували задля компресії

перекладеного речення. Висока частота цілісних трансформацій, всі з яких були адекватними, свідчить про компетентність перекладачки Інни Бодак. Решту трансформацій склали: членування речень (5,3%), компенсація (4%), описовий переклад (2,7%) і трансплантація (2%). Необхідно зауважити, що у 4,7% уривків було зафіксовано прояви стратегії доместикації (*kissed frogs turning into princes - «жаби від поцілунку стають царівнами»*; *Grim Reaper - «стара з косою»*).

На 150 прикладів засобів створення і відтворення комічного ефекту припадають 3 перекладацькі помилки (2%): 2 випадки втрати комічного елементу, 1 випадок - неадекватна передача оригінального повідомлення. Один з вилучених жартів стосувався президента США Дональда Трампа, ймовірно, це і стало причиною втрати елементу комічного; другий базувався на тавтології, припускаємо, перекладачка хотіла її уникнути. Вважаємо, що відсоток помилок не є критичним, через що вважаємо переклад книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects*, виконаний І. Бодак в цілому вдалим. Дослідження може бути використане для подальшої роботи в зазначеному напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М. Non-Fiction and Challenges of its Translation. *Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі* : тези доп. XXI міжнар. наук. конф., м. Миколаїв, 20-23 черв. 2024 р. Миколаїв, 2024. С. 3-6.

2. Баранова С. В., Веремієнко А. В. Адаптація тексту як засіб перекладу (на прикладу гумору комедійного серіалу «The Office»). *Наукові записки.* 2025. № 213. С. 194–199.

3. Баранова С. В., Трофименко А. В. Проблеми перекладу форм комічного українською мовою (на матеріалі англомовних телесеріалів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія.* Одеса, 2019. № 40. Т. 3. С. 62-65.

4. Бережна М. В., Мірошниченко Н. М., Андрєєва І. О. Гумор у науково-популярному дискурсі: способи створення і перекладу (на матеріалі книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite*). *Нова філологія*. 2025. № 98. С. 14-21.

5. Бєлих О. М. Лексико-граматичні трансформації у поетичному перекладі творів Фрідріха Шиллера. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог : НаУОА, 2025. Вип. 25. № 93. С. 35–39.

6. Блинова І. А., Зернецька А. А. Гумор як різновид комічного: критерії виокремлення, теорії реалізації і засоби вираження. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. *Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32. №1. С. 35-43.

7. Венгринюк М. І. Наративні стратегії візуалізації абстрактних наукових концепцій (у контексті риторики академічного письма).. *Наукові записки.* 2025. № 214. Т. 1. С. 212–218.

8. Воробйова М. В. Порівняльна стилістика: курс лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» професійного спрямування «Переклад (англійська мова)». Запоріжжя, 2014. С. 43-48.

9. Гудманян А., Баклан І. Відтворення англомовних елементів у перекладі німецьких публіцистичних текстів українською мовою. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2020. №41. С. 17-21.

10. Гнєдкова О. Г., Карпенко З. О. Особливості утворення та перекладу каламбуру як різновиду мовної гри. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32. №1. С. 254-261.

11. Дубенков В., Коржовська О. В. Літературні прийоми гротеску у творах Едгара По. Поєднання комічного і трагічного в новелах письменника. *Полілог*. 2015. №3. С. 35-37.

12. Жилін Р. Г. Гра слів в англійській мові та труднощі з перекладом на українську мову. *Інтелектуальні системи та прикладна лінгвістика* : тези доп. V Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 квіт. 2016 р. Харків, 2016. С. 91-92.

13. Жугай В. Теорії гумору в філософському, психологічному та лінгвістичному дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 37. Т. 1. С. 136-141.

14. Зелена А. Т., Ушневич С. Е. Перекладацькі трансформації у тексті Джоан Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь». *Українські студії в європейському контексті* : зб. наук. пр. Київ, 2025. С. 41-46.

15. Зелінська А. А. Біографічні видання як трендовий сегмент української книги нон-фікшн. *Перспективи розвитку сучасної науки* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 6-7 трав. 2016 р. Чернігів, 2016. С. 106–108.

16. Калита О. Типи комічних текстів та особливості їх стилістичного аналізу. *Лінгвостилістичні студії*. 2015. Вип. 2. С. 54-61.

17. Кирилова Л. О. Перекладацька пародія як категорія комічного і різновид стилізації (на базі гумористичного дискурсу). *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. студ., аспір. та молод. наук., м. Житомир, 27 бер. 2015. Житомир, 2015. С. 96-103.

18. Кириченко О. А., Ступак В. Г. Антонімічний переклад як ефективний прийом контекстуального перекладу лексичних одиниць. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С. 36-38.

19. Козак С. В. Перекладацькі трансформації в художній літературі (на матеріалі німецької та англійської мов). *Наукові записки*. 2025. Вип. 3. С. 311-316.

20. Козачук А. М. Перекладацькі трансформації та прийоми: термінологічні виклики у перекладознавстві. *Нова філологія*. 2023. № 89. С. 129-136.

21. Колегаєва І. М. Комунікативна стратегія адресанта в науково-популярному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. 2025. Вип. 1. С. 150-164.

22. Комарніцька Л. М. Міжстатеві диференційні відмінності стилю гумору підлітків. *Інклюзія і суспільство*. Кам'янець-Подільський. 2025. Вип. 1. С. 78-82.

23. Кондратюк С. Г. Шляхи використання літератури напрямку нон-фікшн у закладах дошкільної освіти: інтегрований підхід. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Полтава, 2019. № 1. Ч. 2. С. 249-259.

24. Кочукова Н. І. Нові вияви експресивних засобів у сучасному українському науково-популярному медіатексті. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог, 2024. Вип. 21. С. 119–122.

25. Кривенко В., Сітко А. Відтворення стилістично маркованої лексики у літературі жанру non-fiction. *Grail of Science*. *Philology and Journalism*. 2022. № 21. С. 140-144.

26. Куліш В. С., Гарах О. М. Труднощі перекладу культурно маркованої лексики. *Молодий вчений*. 2020. № 12. С. 64-68.

27. Мірошниченко Н. М. Відтворення гумору в фентезійних текстах (на матеріалі роману Т. Пратчетта Guards! Guards!). *Різдвяні студентські наукові читання : Vita in lingua* : матеріали ІІ Всеукр. студ. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 8 груд. 2023 р. Запоріжжя, 2024а. С. 55-56.

28. Мірошниченко Н. М. Засоби створення та відтворення комічного ефекту в науково-популярному тексті (на матеріалі книги А. Свердруп-Тіґесон *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects*). *Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов*. Дніпро, 2024б. Вип. 13. С. 135-136.

29. Мірошниченко Н. М. Особливості створення й відтворення жартів про смерть у літературі жанру фентезі (на матеріалі роману Т. Дж. Клюна Under the Whispering Door). *Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов*. Дніпро, 2025. Вип. 15. С. 87-90.

30. Мусій В. Б. Про курс «Fiction та non-fiction: словесність як мистецтво факту та вимислу» в аудиторії майбутніх журналістів. *Ідеї. Практики. Перспективи сучасної освіти* : наук.-метод. альм. : у 2-х ч. / за ред. В. І. Труби, М. І. Ніколаєвої, С. П. Гвоздій. Одеса, 2025. Ч. 2. С. 52–59.

31. Пашко С. В., Рябокінь Н. О. Англомовні художні засоби та способи їх перекладу. Метафора, порівняння та гіпербола. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33. №5. С. 232-236.

32. Плещинська Ю. А. Особливості перекладу англомовного гумору. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. симпоз., м. Івано-Франківськ, 15 трав. 2020 р. Івано-Франківськ, 2020. С. 606-610.

33. Просіна К. М. Форми та засоби вираження комічного у художньому творі. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 24-25 трав. Одеса, 2019. С. 82-84.

34. Рак Я., Карпуша І. Роль лексичних трансформацій у збереженні стилю перекладу. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2025. № 6. С. 22-29.

35. Роєнко Л. Теорії та засоби створення гумору в сучасному художньому англомовному тексті. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2020. Vol. 8. No. 2. P. 60-62.

36. Савіна Ю. О. Лінгвопоетичні засоби створення комічного та їх відтворення у процесі перекладу (на матеріалі творів Дж. К. Джерома й О. Генрі та їх українськомовних перекладів). *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 58-64.

37. Содель О. С. Інкогруентність як когнітивний механізм створення комічного в англомовних анекдотах і проблема перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія.* Одеса, 2018. № 33. Т. 2. С. 158-160.

38. Столяр М. Метафізика сміху у філософському дискурсі XIX століття. *Sententiae*. 2020. Vol. 39. Iss. 1. P. 202-215.

39. Стоянова Т., Черненко К. Особливості перекладу англійського гумору українською. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.* 2020. № 31. С. 401-418.

40. Тарасюк А. М., Пилипенко І. О. Перестановка та заміна як основні граматико-синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика.* 2022. Т. 33. № 6. Ч. 1. С. 266-272.

41. Фєдосєєв О. Комічний ефект у національному фольклорі. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання :* зб. тез доп. V Всеукр. наук.-техн. конф., м. Тернопіль, 19-20 кв. 2012 р. Тернопіль, 2012. Т. 2. С. 206.

42. Холостенко А. До питання про визначення терміну «перекладацька трансформація». *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень* : зб. наук. пр. з матер. IX міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 13 черв., 2025 р. Вінниця, 2025. С. 283-285.

43. Хортюк Д. Особливості перекладу категорії комічного українською мовою. *Актуальні питання гуманітарних наук:* міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 28. Т. 4. С. 46-51.

44. Четверікова О. Р. Комунікативні та лінгвокультурололічні передумови дослідження науково-популярного тексту. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Філологічні науки.* Ізмаїл, 2016. Вип. 35. С. 178-183.

45. Шиделко А. В., Березка Н. Д. Гумор як ресурс психологічного здоров'я. *Scientific Achievements of Contemporary Society* : proceedings of IX International Scientific and Practical Conference, London, 4-6 April 2025. London, 2025. P. 312-321.

46. Юферева О. В. Сатирико-пародійний дискурс подорожнього тексту в інтермедіальній перспективі. *Південний архів*. 2024. № 96. С. 38-47.

47. Ababilova N. M. Non-Fiction Translation: Scientific Literature Review. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. Одеса, 2024. № 66. С. 212-215.

48. Delabastita D., Grutman R. Introduction to Fictional Representations of Multilingualism and Translation. *Linguistica Antverpiensia*. 2005. № 4. P. 11–34.

49. Doan T. T. P. Assessment of Human Translation vs. AI Translation in a Literary Work. *VNU Journal of Foreign Studies*. Vol. 41. № 3. P. 126-141.

50. Egamberdiyeva I., Abdug'aniyeva A. Stylistic Problems of Translation. *International Conference on Interdisciplinary Science*. Vol. 2. № 5. P. 116-119.

51. Es-sousy A., EL Alaoui Y., Jalid K. Exploring the Challenges and Strategies of Interpreting Humor in Conferences “Arabic-English”. *International Journal of Language and Literary Studies*. 2024. Vol. 6. № 4. P. 523-542.

52. Hajiyeva B. Translating Idioms and Slang: Problems, Strategies, and Cultural Implications. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*. 2025. Vol. 2. № 2. P. 284-293.

53. Iordan C. Definition of Translation, Translation Strategy, Translation Procedure, Translation Method, Translation Technique, Translation Transformation. *Interconf*. 2021. №42. С. 473-485.

54. Jose M. Zacharias S. Kinaesthetic Incongruity and Brand Humour: A Study of Selected Advertising Commercials. *Emerging Trends in Multidisciplinary Research* : A Book. Navamuvada, 2025. P. 5-8.

55. Kao G. Translation of Humorous Writings. *An Encyclopaedia of Translation: Chinese-English, English-Chinese :* An Encyclopaedia / edit. by Sin-wai Chan, David E. Pollard. Hong Kong, 2001. P. 393-400.

56. Karpenko O. Y., Neklesova V. Y. Onymic Pun in Memetic Discourse as a Continuation of Literary Tradition. *Наукові записки*. 2025. № 213. P. 19-28.

57. Mohebbi A. The use of cultural conceptualisations as a translation strategy for culture-specific jokes and humorous discourse: A remedy for a malady? *Ampersand*. 2023. Vol.1. P. 1-3. DOI: https://doi.org/10.1016/j.amper.2023.100150.

58. Muassomah M., Yurisa P.R., Hakim A.R. Language and humor: Arabic-English translation errors in bilingual memes. *LITE: Jurnal Bahasa, Sastra, dan Budaya*. 2025. Vol. 21. № 1. P. 242-255.

59. Popovici P. D. Challenges in Translating Humour and Culture: Comparative Case Study based on *Catch-22*. *Porto*: Instituto Superior de Contabilidade e Administração do Porto Politécnico, 2022. 82 p.

60. Shifman L., Levy H., Thelwall M. Internet Jokes: The Secret Agents of Globalization? *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2014. Vol. 19. P. 727-743.

61. Shoemaker D. Quarrels and Cracks: On the Values of Comic Distraction. *Midwest Studies in Philosophy*. 2024. Vol. 48. P. 423-447.

62. Sitjà Márquez P. The Translation of Uma Thurman's Pun in Pulp Fiction: Ensemble of translations from the perspective of Relevance Theory. *Traduction et Langues*. Vol. 23. № 2. P. 84-95.

63. Sultonova N. A. The Role of Humor and Satire in Shaping Social Criticism in Literary Works. *International Journal of Artificial Intelligence*. 2025. Vol. 5. Iss. 5. P. 1732-1735.

64. Tolibjonova G. Domestication vs. Foreignization in Literary Translation. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*. 2025. Vol. 2. Iss. 6. P. 201-203.

65. Tulkinov A. Challenges of Translating Idioms and Fixed Expressions. *Conference on the Role and Importance of Science in the Modern World*. 2025. Vol. 2. Iss. 6. P. 111-119.

66. Valeri J. The Potential Value of Humor During Cross-Cultural Adjustment : A Dissertation for the degr. of Ph.D : May 2025. 2025. 176 p.

67. Wang X. A Study on the Nonfiction Writing Features of Wang Zengqi's Works. *SHS Web of Conferences*. 2024. Vol. 199. 10 p. DOI: https://doi.org/10.1051/shsconf/202419904015.

68. Xiaorui Z., Amirdabbaghian A. Assessing Translation of Humor in The English Subtitles of Goodbye Mr. Loser. *Journal of Digital Sociohumanities*. 2024. Vol. 1. № 2. P. 75–91.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

69. Свердруп-Тіґесон А. Жали, дзижчи, кусай : монографія. Рівне : Видавництво «Бородатий Тамарин», 2024. 240 с.

70. Sverdrup-Thygeson A. *Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects* : A Monograph. New York: Simon & Schuster, 2019. 256 p.

ДОДАТОК А

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ

Текст оригіналу	**Засіб створення комічного ефекту**	**Засіб відтворення комічного ефекту**
1. Not for nothing are these roughnecks also known as **“assassin flies”**.	“assassin flies”	мухи-вбивці
2. God was talking to her when he said **“Be fruitful, and multiply, and replenish the earth and subdue it”**	“Be fruitful, and multiply, and replenish the earth and subdue it”	“Будьте плідні й множтеся і наповняйте землю та підпорядковуйте її собі”
3. But as an ancient Greek saying has it, **“Blessed are the cicadas, for they have voiceless wives”**	“Blessed are the cicadas, for they have voiceless wives”	«блаженні цикади, бо жінки їхні безголосі»
4. soppy personal ads such as **“Lonesome lady seeks handsome fella for good times”**	“Lonesome lady seeks handsome fella for good times”	«самотня панна шукає вродливого парубка для втіх»
5. Let’s say we distributed power and voting rights in this **“United Nations of biodiversity”** according to the number of species in the different	“United Nations of biodiversity”	«Організація Об’єднаних ~~Націй~~ Форм Життя»

species groups		
6. Perhaps this knowledge could be used in surveillance, at airports, say. Not by installing a glass cage of buzzing bees to scrutinize us sternly as we go through customs **(although that would be pretty cool!)**	(although that would be pretty cool!)	(хоча це було б круто!)
7. **(Not to mention all the time that would have been saved if there were no need to worry about dating…)**	(Not to mention all the time that would have been saved if there were no need to worry about dating …)	(Плюс не треба гаяти час на всі ці побачення…)
8. The katydid has learned to imitate the mating signal of a totally different species, **a classy cicada cutie**	a classy cicada cutie	милих і шляхетних цикад
9. “Follow this scent trail to **a delicious dollop of jam on the kitchen counter**”	a delicious dollop of jam on the kitchen counter	пляма смачнючого варення в кухні на стільниці
10. Another fascinating point is that after **a few hours of jostling**, the other inhabitants of the nest got used to the face-painted wasp’s new look.	a few hours of jostling	кілька годин штовханини

11. What exactly is an insect? If you're in any doubt, **a good rule** of thumb **is to start by counting legs**	a good rule is to start by counting legs	скористайтеся правилом: почніть із підрахунку ніг
12. **A male bee soon comes a-wooing**	A male bee soon comes a-wooing	Невдовзі прилітає самець із залицяннями
13. he dies shortly afterward – a bit like **a miniature version of "comes in like a lion, goes out like a lamb"**	a miniature version of "comes in like a lion, goes out like a lamb"	«Приходить, ричучи, як лев, а йде смиренним агнцем», тільки в мініверсії
14. In other words, **a movie ticket would be wasted on a dragonfly**.	a movie ticket would be wasted on a dragonfly	бабці марно витрачатися на квиток у кіно
15. The larvae of this **African giant** can weigh up to 3.5 ounces.	African giant	африканський гігант
16. The larva often looks like a dull, pale, rectangular bag, with a mouth at one end and an anus at the other (**although there are some exceptions**, including many butterflies)	although there are some exceptions	щоправда, трапляються й гідні замилування винятки
17. We're saying that **an animal whose brain is smaller than the letter *o* in this book** is able to achieve	an animal whose brain is smaller than the letter *o* in this book	істота, чий мозок менший за літеру «о» в цій книжці

similar things as we humans, with our cauliflower-sized brain boxes.		
18. Last but not least, insects have **an astonishing capacity for reproduction**.	an astonishing capacity for reproduction	приголомшлива здатність до розмноження
19. **animals that can teach tricks to their peers**.	animals that can teach tricks to their peers	істоти, що здатні навчати своїх родичів різних премудростей
20. **ant restaurant** recommendations	ant restaurant	ресторанчик для мурах
21. The larva **arranges these pale threads of dung neatly** over its back	arranges these pale threads of dung neatly	акуратно вкладає ці бліді нитки фекалій
22. they are at high risk of losing precious water molecules through evaporation, which would leave them **as dead as dried fish**	as dead as dried fish	засохнуть, як в'ялена таранька
23. Insects can live in **baptimal fonts, computers, oil puddles, and the acid and bile of a horse's stomach**	baptimal fonts, computers, oil puddles, and the acid and bile of a horse's stomach	у хрестильній купелі, комп'ютері, нафтових калюжах, у шлунковому соці та жовчі коня
24. However, **bees actually can count — not very far, and they are no**	bees actually can count — not very far, and they are no more capable of	хто справді вміє рахувати - то це бджоли. Щоправда, зовсім трохи

more capable of the four types of calculation than Hans was.	the four types of calculation than Hans was	й без арифметичних дій, як Ганс
25. So what is a **bewildered newly hatched male digger wasp**, whose short life is dominated by a single thought, to do?	bewildered newly hatched male digger wasp	юний і збентежений самець
26. If you want **blowflies to come visiting**	blowflies to come visiting	у гості навідувалися падлоїдні мухи-бурчала
27. Even stranger is the **bolas spiders' home delivery system**.	bolas spiders' home delivery system	доставка їжі в павука-обушкаря
28. How are you supposed to grow and expand if you're shut in like this? Imagine **bread dough encased in medieval armor**, expanding and rising until it has nowhere left to go	bread dough encased in medieval armor	дріжджове тісто, закуте в середньовічні лати
29. I eagerly await the day we can start naming insects for their **broad, manly winged shoulders**	broad, manly winged shoulders	широкі й мужні крилаті плечі
30. **Burying beetles are** another example of **caring parents**	Burying beetles are caring parents	приклад дбайливих батьків – жуки-могильники
31. **But there are a few**	But there are a few	Та життя мухи має і свої

disadvantages of being a fly, on top of being a mostly unwanted creature to begin with	disadvantages of being a fly	недоліки
32. a flightless midge that **can't survive** if the temperature happens to creep up to 50 degrees for any length of time	can't survive	гиґне
33. Fortunately (we might say) most of the insect eggs will never **catch** so much as **a glimpse of adult life**.	catch a glimpse of adult life	одним оком не побачить дорослого життя
34. Other insects undergo a complete metamorphosis — an almost magical **change** in appearance **from child to adult**.	change from child to adult	трансформацію від личинки до дорослої особини
35. **Clever Horse Hans and the Even Cleverer Bee**	Clever Horse Hans and the Even Cleverer Bee	Кмітливий кінь Ганс і ще кмітливіша бджола
36. **Controversial as we may find this statement in modern society**, let me just add that it may be pretty smart of the females to keep their lips zipped.	Controversial as we may find this statement in modern society	І хоча сьогодні суспільство може неоднозначно сприйняти цей вислів
37. They live **in deserts**, **beneath the ice on frozen**	in deserts, beneath the ice on frozen seas, in the	у пустелях, під кригою замерзлих морів, у снігу

seas, **in the snow, and in the nostrils of walruses**.	snow, and in the nostrils of walruses	та в ніздрях моржів
38. Part of the reason **dragonflies are such skilled hunters** is their extraordinary command of the skies.	dragonflies are such skilled hunters	мисливська спритність бабок
39. The larva often looks like a **dull, pale, rectangular bag, with a mouth at one end and an anus at the other** (although there are some exceptions, including many butterflies)	dull, pale, rectangular bag, with a mouth at one end and an anus at the other	блідий неповороткий видовжений мішок з ротом на одному кінці та анальним отвором - на іншому
40. **Eat or Be Eaten**	Eat or Be Eaten	З'їси ти або тебе
41. The earthbound larvae, whose focal point is energy storage, can be **eating machines**	eating machines	машини з пожирання їжі
42. The egg hatches into a hungry larva, which eats up the cicada from the inside out. **Enough said**	enough said	доспівалася
43. With hundreds of thousands of insects to name, **entomologists sometimes go a bit wild**, calling species after their favorite artists	entomologists sometimes go a bit wild	ентомологи часом трохи бешкетують

44. Bumblebees have also recently been inducted into the **exclusive little group of animals**	exclusive little group of animals	почесна маленька група істот
45. the other inhabitants of the nest got used to the **face-painted wasp's new look**	face-painted wasp's new look	нове розмальоване лице оси
46. And **for dessert, they generally gobble up the wild bee larvae**.	for dessert, they generally gobble up the wild bee larvae	на десерт ще й поїдають бджолиних личинок
47. **Fortunately (we might say)** most of the insect eggs will never catch so much as a glimpse of adult life.	Fortunately (we might say)	На щастя (для нас із вами)
48. And although it might look quite innocent, it's **game over for the singer**.	game over for the singer	для співця концерт закінчено
49. After all, **he has no father,** since he was born from an unfertilized egg. **Yet he does have a grandfather**, a maternal grandfather to be precise	he has no father, yet he does have a grandfather	в нього немає батька, зате є дідусь
50. The other wasps had learned that this was indeed the same old Waspella,	her makeover	макіяж

despite **her makeover**.		
51. The **housefly's mouth is like a spongy vacuum cleaner head on a short shaft**	housefly's mouth is like a spongy vacuum cleaner head on a short shaft	рот хатньої мухи схожий на губчасту щілинну насадку для пилосмока короткій трубі
52. But **how does the seventeen-year cicada know when it's time to put down its long drink and prepare to join the party on the surface?**	how does the seventeen-year cicada know when it's time to put down its long drink and prepare to join the party on the surface?	як сімнадцятирічна цикада дізнається, що годі вже попивати коктейлі й пора приєднатися до вечірки на поверхні?
53. At any rate, this strange system means that some unexpected challenges would arise **if a male bee tried to draw his family tree**.	if a male bee tried to draw his family tree	якщо самець бджоли захоче намалювати своє родинне дерево
54. Many insects eat one another. **If there are fifty ways to leave your lover,** I can assure you that **there are** an awful lot **more ways of eating other creatures – including your lover**	If there are fifty ways to leave your lover, there are more ways of eating other creatures – including your lover	Існує 50 способів позбутися коханого, але є більше прийомів, щоб зжерти інших – зокрема й коханого
55. Maybe that's not such a surprise, because **if you behead a fruit fly, it can live pretty much as normal**	if you behead a fruit fly, it can live pretty much as normal	знеголовлена плодова мушка здатна прожити майже звичним для неї життям

for several days, flying, walking, and mating.		
56. **if you happen to be a blowfly**	if you happen to be a blowfly	якщо ви – муха-бурчало
57. However, **if you're a honeybee, a wasp, or an ant, you're more in need of intelligence**.	if you're a honeybee, a wasp, or an ant, you're more in need of intelligence	бджолі, осі чи мурашці без кмітливості не обійтися
58. **In our human world, we have to turn to fairy tales and fantasy for examples of this sort of shape-shifting**	In our human world, we have to turn to fairy tales and fantasy for examples of this sort of shape-shifting	люди так уміють хіба що в казках
59. **Insect moms generally consider their job to be done once the egg has been laid**.	Insect moms generally consider their job to be done once the egg has been laid	Зазвичай комахи не надто переймаються материнством: відклали яйця - та й по всьому.
60. **Insects That Sing for Their Supper**	Insects That Sing for Their Supper	Комахи, які співають своїй вечері
61. **Is that yellow thing over there a flower with sweet nectar, or is it a hungry crab spider?**	Is that yellow thing over there a flower with sweet nectar, or is it a hungry crab spider?	То квітка із солодким нектаром чи ненажерливий павук-бокохід?
62. But the fact that **it fiddles with its own penis** - well, you can't take *that* away from it	it fiddles with its own penis	гребляк терликає музику власним копулятивним органом
63. Controversial as we	it may be pretty smart of	в такому разі тримати

may find this statement in modern society, let me just add that **it may be pretty smart of the females to keep their lips zipped**.	the females to keep their lips zipped	язика за зубами - то дуже мудрий хід з боку жінок
64. **It was probably just easier** for people **to hear the sounds** at night in a quiet house, **when, say, they were keeping watch at somebody's deathbed**	It was probably just easier to hear the sounds when, say, they were keeping watch at somebody's deathbed	Утім, найімовірніше, ці звуки просто легше розчути, скажімо, сидячи біля смертного одра
65. **It's a good thing these insects have so many enemies**, because otherwise there wouldn't be any room left on Earth for us humans.	It's a good thing these insects have so many enemies	добре, що в цієї дрібноти є купа ворогів
66. Even so, **it's a pretty impressive feat for a creature with a brain the size of a sesame seed**.	it's a pretty impressive feat for a creature with a brain the size of a sesame seed	для істоти з мозком завбільшки з кунжутну насінину це вже приголомшливе досягнення
67. What do they sing? Well, put it this way — **it's along the lines of Romeo's serenade beneath the balcony**.	it's along the lines of Romeo's serenade beneath the balcony	щось на кшталт серенади Ромео під балконом
68. They know **it's wrong to foul your own nest**	it's wrong to foul your own nest	не гоже гидити там, де живеш

69. The old, rigid armor cracks open, and the insect **jumps out of its skin as casually as we'd shrug off a shirt**	jumps out as casually as we'd shrug off a shirt	позбувається покриву так само невимушено, як ви скидаєте поношену сорочку
70. The holes run, **like drinking straws**, from the surface of the insect into its interior, branching out along the way	like drinking straws	мов коктейльні трубочки
71. And the mother? **Like Henrik Ibsen's Nora, she goes her own way**.	Like Henrik Ibsen's Nora, she goes her own way	У неї, як в ібсенівської Нори, свій шлях
72. Pavement ants are territorial, and, **like other urban gangs**, they fiercely defend their little patch of the city against interlopers	like other urban gangs	як й інші міські угруповання
73. The minute gall wasp larvae, which **live out their larval existence** in the gall	live out their larval existence	—
74. **Lovesick fellow cicadas** aren't the only ones attracted by the song.	lovesick fellow cicadas	спраглі до кохання цикади
75. After mating, the female lays her eggs in neat rows on the father's back, and it's his job to look after	making sure that the eggs neither dry out nor drown	стежити, щоб яйця не пересохли або не потонули

them, floating on the surface of the water and **making sure that the eggs neither dry out nor drown**		
76. Consequently, **many functions can be performed regardless of whether or not the head is in place**.	many functions can be performed regardless of whether or not the head is in place	чимало функцій комахи виконують і без наявності голови
77. And now that I think about it, **maybe it's just as well we humans taste with our own tongue and not our feet**.	maybe it's just as well we humans taste with our own tongue and not our feet	мабуть, і добре, що ми відчуваємо смак язиком, а не ступнями?
78. **Maybe that's not such a surprise**, because if you behead a fruit fly, it can live pretty much as normal for several days, flying, walking, and mating.	Maybe that's not such a surprise	воно й не дивно
79. But since **milking cockroaches is pretty time consumin**g, we'll probably have to opt for producing the milk synthetically	milking cockroaches is pretty time consuming	доїти тарганів – то справа кропітка
80. These critters **must constantly be making judgments**	must constantly be making judgments	постійно ухвалюють рішення

81. **Next time you meet a stinging wasp, look it deep in the eyes**	Next time you meet a stinging wasp, look it deep in the eyes	Тож наступного разу, угледівши осу, уважно придивіться до її голови
82. But **not all insects are created equal**, and there are great differences among them.	not all insects are created equal	не всі комахи з однаковими здібностями
83. Perhaps this knowledge could be used in surveillance, at airports, say. **Not by installing a glass cage of buzzing bees to scrutinize us sternly as we go through customs** (although that would be pretty cool!)	Not by installing a glass cage of buzzing bees to scrutinize us sternly as we go through customs	Ні, не треба ставити скляну клітку із дзизкучими бджолами, які суворо розглядатимуть нас під час митного контролю
84. until it ends up with a whole wig — **not unlike Donald Trump's hairdo**.	not unlike Donald Trump's hairdo	—
85. the same time as Osten and his **not-so-clever horse** were alive	not-so-clever horse	не надто розумний кінь
86. According to Mensa, intelligence is the "ability to acquire and analyze information." **Now, it's unlikely that anybody's going to argue that insects**	Now, it's unlikely that anybody's going to argue that insects deserve to be Mensa members, but	Навряд чи хтось заявлятиме, що комахи заслуговують на членство в Mensa, та

deserve to be Mensa members, but the fact is that they never cease to surprise us with their ability to learn and make judgments		
87. But there are a few disadvantages of being a fly, o**n top of being a mostly unwanted creature to begin with**	on top of being a mostly unwanted creature to begin with	на додаток до того, що здебільшого тобі ніхто не радий
88. **Or might the stripes serve a similar purpose as a conference name badge**, letting the zebras know who's who?	Or might the stripes serve a similar purpose as a conference name badge	або ж смужки слугують чимось на кшталт бейджика для конференції
89. It's a good thing these insects have so many enemies, because **otherwise there wouldn't be any room left on Earth for us humans**.	otherwise there wouldn't be any room left on Earth for us humans	інакше на нашій планеті не лишилося б місця для людей
90. **Parental Leave the Insect Way**	Parental Leave the Insect Way	Комашиний декрет
91. Some insects are genuinely nurturing, **providing variants of both bottle feeds and diaper changes**.	providing variants of both bottle feeds and diaper changes	роблячи щось на кшталт «годівлі з пляшечки» та «заміни підгузків»

92. Only in the late 1700s was it discovered that **queen bees who had been out for a flutter** returned to the hive	queen bees who had been out for a flutter	вилетівши з вулика на прогулянку, матки
93. it's a **real homebody**	real homebody	затятий домосіда
94. I eagerly await the day we can start naming insects for their broad, manly winged shoulders or their **ripped abs**	ripped abs	кубики на животі
95. Not for nothing are these **roughnecks** also known as "assassin flies".	roughnecks	головорізи
96. The legs are strong, hollow tubes with a number of joints that enable the insect to **run, jump, and do other fun things**	run, jump, and do other fun things	бігати, стрибати й виробляти інші трюки
97. There are two reasons why the Beyoncé horsefly got its name: first, because it was originally collected in the year of Beyoncé's birth; **second, and more important, because it had such a beautiful backside**	second, and more important, because it had such a beautiful backside	друга (і головна) причина - у нього симпатичний задок
98. However, the insect mom has plenty of other	she can secretly control which males get to father	вона може потайки контролювати, хто саме

tricks up her sleeve: it turns out that **she can secretly control which males get to father her children**.	her children	стане батьком її потомства
99. That is why the world's biggest flower **smells like a dead animal** whose carcass has been lying around in the heat of the jungle a couple of days too many	smells like a dead animal	тхне мертвечиною
100. Scary parasites lie in wait listening, then sneak up to lay a tiny egg on the **soloist**.	soloist	соліст
101. **Some insects are genuinely nurturing**	Some insects are nurturing	Деякі види все ж дбають про «дітей»
102. **soppy personal ads** such as "Lonesome lady seeks handsome fella for good times"	soppy personal ads	оголошення про знайомства
103. Imagine if all the world's known **species** – big and small alike – **were given UN membership**	species were given UN membership	види стали членами ООН
104. **Spruce bark beetles**, for example, **don't need Snapchat or Messenger**	Spruce bark beetles don't need Snapchat or Messenger	короїдам-типографам не потрібен «Снапчат» або «Месенджер»

105. **Spruce bark beetles**, for example, don't need Snapchat or Messenger to **tell each other where the party is**	Spruce bark beetles tell each other where the party is	короїдам-типографам [...] щоб повідомити друзям, де вечірка
106. **stench of rotting flesh that is irresistible**	stench of rotting flesh that is irresistible	перед смородом гнилого м'яса неможливо встояти
107. a lethal hunter, **succeeding in more than 95 percent of its attempts**.	succeeding in more than 95 percent of its attempts	з успішністю 95%
108. **Swarmageddon**	Swarmageddon	Цикадогеддон
109. Do I need to take a sip of this nectar to keep myself going, or should I **take it home to Mom**?	take it home to Mom	віднести додому матці
110. Are insects intelligent? **That depends on what you mean by intelligence**.	That depends on what you mean by intelligence	Це залежить від того, що розуміти під розумом.
111. **That is why your car windshield doesn't end up looking like a scene from a bad crime novel** when you're driving along on a hot, still summer afternoon	That is why your car windshield doesn't end up looking like a scene from a bad crime novel	Саме тому лобове скло вашого автомобіля не нагадує сцену з дешевого фільму про гангстерів
112. Just try pronouncing the name of **the bean-shaped beetle *Gelae baen***	the bean-shaped beetle *Gelae baen*	схожого на біб жука *Gelae baen* (співзвучне з jelly bean - «желейне

		драже»)
113. **The beautiful, green-eyed *Dinocampus coccinellae* is a parasite wasp.**	The beautiful, green-eyed *Dinocampus coccinellae* is a parasite wasp	Прекрасна зеленоока оса-їздець *Dinocampus coccinellae* - паразит
114. **The cockroaches** that fall prey to the soul-sucker wasp **aren't so lucky.**	The cockroaches aren't so lucky	тарганам так не щастить
115. **The cockroaches that fall prey to the soul-sucker wasp**	The cockroaches that fall prey to the soul-sucker wasp	тарганам, які стають жертвами ос-душогубів
116. **The dragonfly**, however, **excels as a lethal hunter**, succeeding in more than 95 percent of its attempts.	The dragonfly excels as a lethal hunter	Бабка - смертоносна мисливиця
117. And its beautiful appearance is supplemented by the right scent: **the flower smells identical to a female digger wasp on the prowl**.	the flower smells identical to a female digger wasp on the prowl	квітка пахне точнісінько, як самка оси в період парування
118. But if we're talking about the heaviest insect, **the Goliath beetle** is well placed.	the Goliath beetle	жук-голіаф
119. **The grasshopper's song is not designed to create the sound of**	The grasshopper's song is not designed to create the sound of summer for	Маленький зелений коник співає не для того, щоб щоб створити нам

summer for us humans but to find a girlfriend for the little green creature	us humans	атмосферу літа
120. According to ancient superstition, these sounds meant that somebody would soon die: they were a clock counting down the person's final hours or **the Grim Reaper waiting restlessly**.	the Grim Reaper waiting restlessly	стара з косою нетерпляче барабанить пальцями, чекаючи
121. **The minute gall wasp larvae are extremely well brought up.**	The minute gall wasp larvae are extremely well brought up.	Мініатюрні личинки горіхотворки навдивовижу добре виховані.
122. **the only ones whose future is ensured are the fortunate few who get lucky and stow away on a wild bee that's heading in the right direction**.	the only ones whose future is ensured are the fortunate few who get lucky and stow away on a wild bee that's heading in the right direction	шанс на світле майбутнє отримають лише ті кілька щасливців, яким удасться заскочити на дику бджолу, що летить у правильному напрямку
123. **The recipe for a successful insect life is simple**	The recipe for a successful insect life is simple	У комах рецепт успішного життя простий
124. **the remnant of the lucky winner**, selected from a swarm of drones that chased her.	the remnant of the lucky winner	це останки щасливця
125. The other wasps had	the same old Waspella	та сама сестриця-осиця

learned that this was indeed **the same old Waspella**, despite her makeover.		
126. In order for several ants to be able to find the food, a she-ant (all worker ants are female) who knows the way must teach it to the others. **The teacher runs on ahead to show the way but constantly stops to wait for the pupil**	The teacher runs on ahead but constantly stops to wait for the pupil	«Учителька» біжить попереду, але постійно зупиняється і піджидає «ученицю»
127. Blueberry shrubs are one thing, but **the thought of going around tasting the insides of your shoes all winter long is hardly appealing**	the thought of going around tasting the insides of your shoes all winter long is hardly appealing	цілу зиму куштувати, яке на смак твоє взуття зсередини, навряд чи видається привабливим
128. But **there are a few disadvantages to having your skeleton on the outside**.	there are a few disadvantages to having your skeleton on the outside	зовнішній скелет має і свої недоліки
129. **There must surely have been a fly on the wall who thought God was talking to her** when he said	There must surely have been a fly on the wall who thought God was talking to her	Мабуть, коли Господь промовляв: [...], якась муха на стіні подумала, що ці слова адресували їй
130. **There's a handy piece of trivia for your next**	There's a handy piece of trivia for your next	Можливо, ці знання колись виручать вас на

cocktail party.	cocktail party	якійсь вікторині в пабі
131. They know it’s wrong to foul your own nest, and since **they are trapped in a one-room apartment without a toilet**, they have no choice but to hold it in	they are trapped in a one-room apartment without a toilet	вони замкнені в однокімнатній квартирі без вбиральні
132. Carl Linnaeus, the great Swedish biologist who classified our species, placed insects in a separate group, in part because he believed **they didn’t have brains at all**.	they didn’t have brains at all	у них взагалі немає мозку
133. They know it’s wrong to foul your own nest, and since they are trapped in a one-room apartment without a toilet, **they have no choice but to hold it in**.	they have no choice but to hold it in	їм нічого не залишається, окрім як терпіти
134. **They** didn’t recognize her and **were confused.**	They were confused	вони розгубилися
135. The real females hatch a few days after the males, and then **things** really **start heating up**	things start heating up	стає гаряче
136. And **this is** precisely **why so many eggs are**	this is why so many eggs are needed	ось для чого стільки яєць

needed in the first place		
137. But not all insects are created equal, and there are great differences among them. **Those with dull lives and simple habits are the least bright**.	Those with dull lives and simple habits are the least bright	Комахи з нудним життям і простими звичками найменш розумні
138. Admittedly it was a long lesson: the whole business took a good five hours of **training per bumblebee**.	training per bumblebee	надресирувати кожного джмеля
139. The actual **transmission of sperm is nothing short of an explosion** – so powerful that the drone's sex organ splits open and is torn loose from his abdomen	transmission of sperm is nothing short of an explosion	передавання сперми подібне до вибуху
140. **Ugh! Maybe Darwin was better off not knowing about this**.	Ugh! Maybe Darwin was better off not knowing about this	Ох! Може, і краще, що Дарвін цього не знав.
141. We're saying that an animal whose brain is smaller than the letter o in this book is able to achieve similar things as **we humans, with our**	we humans, with our cauliflower-sized brain boxes	люди з мізками завбільшки із цвітну капустину

cauliflower-sized brain boxes.		
142. But the fact that it fiddles with its own penis - **well, you can't take *that* away from it**	well, you can't take *that* away from it	але одного точно не відбереш
143. So **what is a poor housefly to do** when it lands on something tasty, like your slice of bread?	what is a poor housefly to do	що ж робити бідолашній хатній мусі
144. So what is a bewildered newly hatched male digger wasp, **whose short life is dominated by a single thought**, to do?	whose short life is dominated by a single thought	який за своє коротке життя мав тільки одне на думці
145. **with your sucking snout stuck in a vein**	with your sucking snout stuck in a vein	присмоктавшись до вени
146. **Wouldn’t it be more productive if all individuals were able to produce offspring rather than just half of them?**	Wouldn’t it be more productive if all individuals were able to produce offspring rather than just half of them?	Хіба не продуктивніше, коли приводити у світ потомство здатні всі особини, а не лише половина?
147. you need to **yell** at them **in blowfly language**.	yell in blowfly language	закликати зрозумілою їм мовою
148. **You don’t need the wisdom of Solomon if you’re going to spend most of your life snugly tucked**	You don’t need the wisdom of Solomon if you’re going to spend most of your life snugly	Щоб майже все життя просидіти в затишній шерсті звірів не треба Соломонової мудрості

up in an animal hide	tucked up in an animal hide	
149. **you just have to stay alive long enough to reproduce**	you just have to stay alive long enough to reproduce	треба просто дожити до розмноження
150. **You’re best off leaving a blister beetle to live out its peculiar life in peace**	You’re best off leaving a blister beetle to live out its peculiar life in peace	краще оминути цю комаху десятою дорогою - нехай спокійно живе своїм ексцентричним життям

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of the peculiarities of means of creating a comic effect in popular science texts and the ways of translating them.

Object of research: means of creating a comic effect in popular science texts.

The main aim of the paper is to define and analyze the ways of using and translating means of creating a comic effect in popular science texts. It determined the accomplishment of such objectives as: - systematization of the theoretical foundations related to the topic; - analysis of peculiarities of usage of jokes in popular science texts; - analysis of means of creating a comic effect in the book studied;- analysis of means of recreating a comic effect in the book studied.

The results obtained confirmed the diversity of forms and means of creating a comic effect in popular science texts. Common forms of the comic include humor, satire, irony, and sarcasm, with the grotesque highlighted separately. The proposed system of stylistic devices (oxymoron, wordplay) and expressive means (personification, epithets, litotes, meiosis, hyperbole, metaphor, antonomasia, periphrasis) facilitates the identification of comic elements and helps to determine the translation strategy. The most productive means of creating a comic effect was the mixing of scientific and colloquial styles. Among the most frequently used means of creating a comic effect were personification, epithets, the author's analogies, grotesque, irony, and oxymoron. From the point of view of translation transformations, the dominant ones were substitution, permutation, modulation, and approximate translation. The analysis of methods for translating the means of creating a comic effect showed that the choice depends on the degree of interlingual asymmetry and the specific, characteristic features of the text itself.

Key words: *means of creating a comic effect, popular science text, domestication, expressive means, stylistic device, mixing of styles, author's analogy, personification.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Мірошниченко Наіна Михайлівна, студентка 2 курсу магістратури, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Переклад (англійський), адреса електронної пошти krucijfinn@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Засоби створення та відтворення комічного ефекту в науково-популярному тексті (на матеріалі книги А. Свердруп-Тіґесон "Buzz, Sting, Bite: Why We Need Insects" та її перекладу українською мовою)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 28.11.2025 _____ Мірошниченко Н. М.